

ВІТАЛЬНЕ СЛОВО

Шановні наші читачі!

Ми дуже раді, що ви знову тримаєте в руках друковану версію видання «Вечірній Київ» — газети зі 118-річною історією.

Вона завжди, попри заборони й закриття на різних історичних етапах, була з Києвом і киянами, говорила, мріяла разом із ними, страждала, раділа і сподівалась.

І ось тепер знову з Києвом і киянами.

Для нас було величезним викликом і відповідальністю відродити цю традицію, повернути друковане видання до рук киян.

Щоб ви могли, як і будь-який європеєць будь-якої європейської столиці, який читає друковані часописи, взяти до рук публікації, почути шурхіт сторінок і насолодитись спогляданням вечірнього Києва не лише за вікном.

Для нас особливо важливо було зробити це зараз, коли в нашій країні триває війна внаслідок широкомасштабного вторгнення росії і коли відкриття друкованих видань стає нелегким завданням. Тож поновлення

друкованої версії «Вечірнього Києва» — це певним чином історична подія, і ми раді, що до неї долучилися.

Ми — це викладачі і студенти Факультету журналістики Київського столичного університету імені Бориса Грінченка.

Наш Університет таким чином продовжує свої традиції просвітництва, забезпечуючи друкованим медіапродуктом столицю з населенням близько 3 мільйонів людей та сьому в Європі за чисельністю населення. Бо ж гасло нашого Університету: «Прагнемо досконалості!».

Ми будемо говорити з вами на шпальтах нашого видання про те, що турбує нас зараз, не оминаючи, звісно, й історичний спадок. Ми розповідатимемо історії людей, які роблять столицю сильнішою й красивішою. Ми покажемо вам сучасний Київ з усіма його проблемами й пошуками рішень.

Тож ласкаво просимо до нашої спільноти!

З повагою — редколегія видання.

Журналістська професія стає під час війни особливо небезпечною. Про специфіку роботи журналістів — в інтерв'ю з головою НСЖУ **Сергієм ТОМІЛЕНКОМ**...

Продовж. на стор. 2

Важливу подію — повернення до киян друкованої версії газети «Вечірній Київ» коментує **Мирослава СМІРНОВА**, директорка Департаменту суспільних комунікацій КМДА...

Продовж. на стор. 4

118 років із киянами і для киян!

Сергій Томіленко: «Зараз фактично кожен журналіст є воєнним журналістом»

Журналістська професія під час війни стає особливо небезпечною. Щоб отримати й донести інформацію своїм глядачам, слухачам чи читачам, журналісти втрачають найдорожче — своє життя. Лишаються осиротілими їхні батьки, діти, кохані, друзі. Гаснуть яскраві таланти. Лишаються нереалізованими плани.

Від початку повномасштабного вторгнення РФ на територію України окупанти вбили щонайменше 89 медійників (станом на 30 квітня 2024 року).

Згідно з верифікованими даними НСЖУ та Міжнародної федерації журналістів, серед загиблих — 16 медійників і медійниць, які виконували професійні обов'язки; 9 медійників і медійниць — цивільних жертв; 64 представники і представниці ЗМІ, які мобілізувалися для захисту України у лавах Збройних Сил України.

Розкажіть, будь ласка, як Національна спілка журналістів України працює зараз, під час війни?

НСЖУ — це класична спілка, об'єднання журналістів для захисту прав і свобод..., лобювання інтересів медійників. Водночас, винятково змінилися ключові фактори та загрози, які є наразі перед журналістами в Україні, — це екзистенційна загроза і для України, і для українських журналістів, головне зло — окупант, ворог — росія. Країна-агресор визначає журналістів цілями воєнного наступу. Тому ми як спілка змінилися та зосереджені на актуальній допомозі журналістам під час війни.

Ми концентруємося на питаннях безпеки: проведення семінарів, тренінгів з безпеки, надання захисного спорядження у прокат і тактичних аптечок для журналістів.

Вагомим є питання економічної стійкості медіа. На жаль, велика війна триває, тому економічні підвалини медіа зруйновані. А із закриттям кожної редакції тисячі українців позбавляються доступу до верифікованої важливої місцевої журналістики. Тому наше завдання — закликати насамперед міжнародних партнерів, український уряд до сталої, стійкої підтримки медіа, щоб конвеєр важливого інформування не зупинявся.

І, зокрема, один із ключових наших пріоритетів — відродження медіа на прифронтових і деокупованих територіях. Спілка журналістів допомогла профінансувати перший вихід після тривалої паузи (від початку повномасштабного вторгнення), а далі рекомендувала донорам для сталої підтримки вже 32 місцеві прифронтові газети.

Ключовим інструментом допомоги й реалізації нашої програми є мережа Центрів журналістської солідарності, заснована Національною спілкою журналістів України за підтримки Міжнародної та Європейської федерацій журналістів та штаб-квартири ЮНЕСКО. Мережа запрацювала ще в квітні 2022-го року. Це великі регіональні хаби з приміщеннями і співробітниками у прифронтових містах — Харкові, Запоріжжі, Дніпрі. Мережа також представлена в Києві, Івано-Франківську, Львові та Чернівцях.

Ви багато допомагаєте фронту. Розкажіть, будь ласка, детальніше про це. Як загалом виникла така ідея і які ініціативи впроваджуєте сьогодні?

Допомога фронту — один із пріоритетів Національної спілки журналістів України. Ми не можемо зосередитись винятково на корпоративних журналістських питаннях, а, як усі громадяни України, маємо робити свій внесок у підтримку захисників

Ми зустрілись із Сергієм ТОМІЛЕНКОМ, головою Національної спілки журналістів України, щоб обговорити специфіку журналістської роботи під час війни.

і захисниць, героїв України, які гідно чинять опір окупантам і наближають нашу перемогу. Звичайно, важливим складником є інформаційна підтримка — як от розповіді про наших героїв, привернення уваги до зборів, до волонтерів.

За останній час ми напрацювали бачення такої ініціативи, як «Цивільні журналісти допомагають колегам у погонах» і, відповідно, Національна спілка журналістів України зосереджена на допомозі пресофіцерам або співробітникам військових армійських пресслужб. Адже саме наші колеги у погонах допомагають цивільним журналістам під час відряджень на фронт для фіксації подвигів українських героїв, воєнних злочинів росії. У рамках ініціативи ми оголошуємо журналістські збори і передаємо на фронт пресслужбам автомобілі-позашляховики. Ми вже передали позашляховик на бахмутський напрям пресгрупі об'єднання ОТУ «Соледар». А от буквально днями я з колегами був на Донеччині — у Дружківці, Торезьку, українському Нью-Йорку, де ми передали позашляховик для 24-ої окремої механізованої бригади імені короля Данила для їхньої пресслужби.

Також ми надаємо пресофіцерам фотокамери, ноутбуки, різне технічне професійне обладнання, яке допомагає працю-

вати з інформацією і створювати інформаційні матеріали. Днями ми передали ноутбук для редакції нещодавно заснованого телеканалу «Армія ТБ». Отримав цю техніку шеф-редактор телеканалу, в минулому — цивільний журналіст, шеф-редактор служби новин СТБ Олексій Висоцький.

Українська журналістика під час війни змінилась, на Вашу думку? У якому сенсі, якщо так?

Сьогодні ми можемо стверджувати, що під час великої війни українська журналістика подорослішала і змужніла. До повномасштабного вторгнення в Україні було лише кілька десятків досвідчених воєнкорів, які готувалися до роботи за надзвичайних воєнних обставин. Зараз фактично кожен журналіст є воєнним журналістом.

Тематика українських медіа диктується тим опором і війною, яку ми проживаємо. Солідне місце як у національних, так і в регіональних медіа відводиться висвітленню воєнних злочинів. На мою думку, українські журналісти стали відповідальнішими, намагаються не нашкодити Україні поширенням секретної або надто чутливої інформації. Але з огляду на розвиток цифрових медіа, соціальних мереж та платформ миттєвого поширення контенту, в Україні змінюється медійний ландшафт. Окремі

групи претендують бути медіа, охоплюючи велику аудиторію, відповідно з цим мають рахуватися і досвідчені журналісти.

Чи достатньо, на Вашу думку, висвітлюється проблематика війни в медіа?

Проблематика війни великою мірою представлена в наших медіа і національних, і локальних, і регіональних, і міжнародних. На жаль, війна сіє дуже багато горя щодня. Тому журналісти, можливо, не встигають слідкувати за всіма подіями та за всіма героями. Хотілося б, щоб в українських медіа було більше можливостей для публікації розгорнутих матеріалів, які б відтворювали подвиг українських героїв. Ми як Спілка журналістів посилюємо взаємодію з Генеральним штабом, управлінням взаємодії з пресою, психологами, військовими капеланами для того, щоб наші герої, які проходять в указах про (на жаль) посмертне нагородження або в указах про відзначення, не залишалися рядками статистики чи просто сухими рядками переліку. За кожним прізвиськом, за кожним подвигом варто давати великий портретний матеріал, який насамперед важливий для пам'яті, для натхнення героїв, які наразі захищають нашу державу, і який надзвичайно цінний як для рідних захисника, героя, так і загалом для України.

Чи дотримуються сучасні медіа журналістських стандартів, норм етики? Можливо, можете навести якісь приклади?

Українська журналістика, яка більше трьох десятиліть має можливість розвиватися в умовах свободи слова (хоч у певні періоди — і відносно), не лише напрацювала стійкі етичні традиції, а й унормувала їх в Етичному кодексі українського журналіста. Там ідеться і про важливість свободи слова, і про служіння інтересам суспільства, і про повагу до приватного життя, і про неупередженість, і про таємницю джерел, і про право суспільства на отримання повної і об'єктивної інформації, і про багато інших професійних стандартів.

Звісно, під час війни перед журналістами виникає чимало особливих викликів. Чи завжди інформація, яку подають журналісти, має бути повною? А якщо така інформація може зашкодити обороноздатності країни, вплинути на безпеку когось із військових чи цивільних громадян? Українські журналісти-практики

сьогодні шукають відповіді на ці виклики.

Зокрема, був випадок бомбардування оборонного підприємства після того, як журналісти одного з телеканалів зробили там репортаж. При цьому зйомка проводилася з дозволу керівництва підприємства. Як розцінювати роботу журналістів на цьому заводі? Суспільство давало різні відповіді на це запитання. Були, на жаль, випадки оприлюднення й важливої військової інформації, яка могла спричинити шкоду українським військовим. Етично непростю є й розв'язання питання щодо оприлюднення інформації про українських військовополонених, про евакуацію тощо.

Якщо на початку війни журналістська спільнота була схильна будь-які антикорупційні розслідування вважати такими, що «не на часі», то тепер прийшло розуміння, що корупція може завдати шкоди не лише суспільній справедливості, а й конкретним людям — приміром, військовим, котрі не отримали належної амуніції, зброї чи фортифікацій, цивільним, які не можуть потрапити до укриттів... Завдає корупція непоправної шкоди й самим журналістам, які зазнають тиску, спроб підкупу, втрачають можливість об'єктивно інформувати суспільство.

В Україні діє Комісія з журналістської етики, до складу якої ми з першим секретарем НСЖУ Ліною Куц входимо. Матеріали роботи цієї комісії, зокрема, розгляду конкретних кейсів, є важливими для розвитку етичних засад української журналістики.

Які плани у Спілки після Перемоги?

Завдання Національної спілки журналістів України — захист прав і свобод українських журналістів, розвиток їхнього творчого потенціалу, розвиток медіасфери.

Саме в цьому напрямку і працюватиме Спілка після Перемоги.

Але завданням номер один є відновлення стабільної роботи українських медіа. Найбільшої шкоди війна завдала, звісно, засобам масової інформації на сході та півдні України. На тимчасово окупованих територіях незалежну журналістику повністю знищено. Журналісти втратили свої редакції, помешкання, право на професію, а багато хто — і життя та свободу. Щонайменше 90 медійників було фізично знищено російськими окупантами, понад 30 захоплено в полон, десятки піддано незаконному арешту, катуванням, нелюдському утриманню. Національна спілка журналістів документує інформацію про цих людей, і після Перемоги ми наполягатимемо на створенні окремої секції трибуналу проти путіна для покарання злочинів проти працівників медіа.

Але російські злочини цим не обмежуються. Більше третини медіа по всій Україні змушені були припинити свою роботу від початку широкомасштабної війни. В умовах кризи медіа втрачають можливість фінансувати свою діяльність, втрачають фахівців і аудиторію. Спілка журналістів за підтримки міжнародних партнерів намагається сприяти відновленню та модернізації медіа принаймні на прифронтових і деокупованих територіях. Станом на зараз нам вдалося знову запустити вихід 32 видань. Надаємо також посильну допомогу й редакціям у інших областях України. Але попереду — величезна робота. У спілкуванні з представниками влади НСЖУ переконує і наполягає, щоб проєкти відновлення України поруч із розбудовою нової освітньої, медичної, житлової, культурної сфери включали стратегію відновлення медіа.

Як упроваджуватимете європейський досвід, стандарти?

Майбутній вступ України до Європейського Союзу покладає на нашу країну обов'язок відповідати європейським стандартам у різних сферах життя, зокрема й у інформаційній сфері. У цьому контексті здійснюється адаптація української правової бази, у тому числі стосовно журналістики. Крім того, українські медіа навчаються бути частиною європейської медіасфери. Так само європейські країни вчать ставитися до українських медійників як до своїх, адже в цьому питанні ми останнім часом спостерігали певні проблеми: дві українські знімальні групи були затримані польськими правоохоронцями, журналістів одного з видань було позбавлено шенгенської візи.

Національна спілка журналістів України є повноправним партнером Європейської федерації журналістів, активно співпрацює з національними спілками журналістів європейських країн. Ми вдячні європейським колегам, зокрема, литовським, норвезьким, шведським, польським та багатьом іншим за підтримку наших медіа і свободи слова в Україні.

З нагоди Дня журналіста що б Ви побажали молодим журналістам?

Нині, коли штучний інтелект готовий замінити представників багатьох професій, а соціальні мережі суттєво конкурують із традиційними медіа, перед журналістами постають нові глобальні виклики. Якою має бути журналістика, щоб витримати цю потужну конкуренцію? Що стане головним «корисним багажем» майбутніх журналістів?

Я думаю, що суттєвою перевагою журналіста-людини над штучним інтелектом, над анонімним дописувачем у телеграмі та інших соцмережах є передусім високий професіоналізм і здатність бути особистістю. Як завжди, актуальними є слова Шевченка «Учіться, брати мої, думайте, читайте». Вітаючи журналістів, у тому числі початківців, із професійним святом, зичу завжди мати яскраву особисту позицію, відчувати інтерес аудиторії й надавати їй інформацію, якої вона потребує, бути найкращими «очима і вухами» читача, слухача, глядача. Такі журналісти завжди будуть у центрі суспільної уваги. Майбутнє — за професіоналами. Журналісти важливі!

Розмовляла Надія Фіголь

Потрібно максимально задовольнити попит киян на цікаву та суспільно важливу інформацію

Важливу подію — повернення до киян друкованої версії «Вечірнього Києва» — коментує Мирослава СМІРНОВА, директорка Департаменту суспільних комунікацій КМДА.

Тож друкована версія «Вечірнього Києва» знову повертається до киян!

Як і жителі інших європейських столиць, де друковані медіа — звичне явище, кияни тепер зможуть взяти до рук видання «Вечірки», з якою пов'язане життя багатьох поколінь. Почитати про сучасні виклики, які переживає столиця, дізнатись про знакові події, в тому числі й культурні, згадати цікаві історичні факти про рідне місто, ознайомитись з історіями людей, які надихають.

— Що передувало рішенням про передачу права випуску газети «Вечірній Київ» Київському столичному університету імені Бориса Грінченка?

— Історія з реформатуванням роботи газети «Вечірній Київ», за великим рахунком, розпочалася ще у 2017 році, коли набув чинності Закон «Про реформування державних і комунальних друкованих медіа» — тоді Київрада ухвалила рішення про перехід видання в онлайн-формат.

І за ці роки сайт «Вечірній Київ» зміг стати кращим серед інтернет-ресурсів київської тематики, у декілька разів випереджаючи столичних колег за рівнем охоплення аудиторії.

Водночас, колектив КП «Київінформ» (до складу якого входить редакція сайту) володіло свідоцтвом про реєстрацію друкованого видання і навіть випускало тематичні спецвипуски газети на актуальну тематику — зокрема, виходили випуски, присвячені темі подолання наслідків пандемії коронавірусу, військового вторгнення росії в Україну, спецвипуск «Пантеон Героїв» про киян, які віддали за усіх нас із вами життя у цій війні.

У 2023 році набув чинності новий Закон «Про медіа», який забороняє державним та комунальним структурам мати свідоцтво про видання газети. Але в цьому ж Законі зробили виняток для культурних, освітніх та наукових установ. А ми в системі міста маємо прекрасний навчальний заклад, який готує, зокрема, і майбутніх журналістів.

І тому, для збереження друкованої версії найпопулярнішого столичного медіабренду, було ухвалене непросте, але зважене рішення про передачу права на друк газети саме Київському столичному університету імені Бориса Грінченка.

У такий спосіб зберігається улюблена багатьма поколіннями киян друкована версія «Вечірнього Києва», а Університет отримує прекрасний практичний майданчик для підготовки фахівців галузі журналістики.

— А які Ваші бачення та очікування від цієї подальшої спільної роботи?

— Зараз КП «Київінформ», який юридично залишається власником бренду, працює над питанням оцифрування усього масиву архіву газети, почина-

ючи з 1951 року, щоб зберегти цей унікальний журналістський спадок для киян.

Редактори сайту продовжують історію бренду в сучасному онлайн-форматі, створюючи нові історії про Київ та киян на сайті та в соціальних мережах, а педагогічний колектив та студенти працюватимуть над наповненням друкованої версії «Вечірки». І я переконана, що така колаборація максимально задовольнить попит киян на цікаву та суспільно важливу інформацію.

В усі часи, навіть коли наша держава перебувала під радянською диктатурою, «Вечірній Київ» був газетою, яку було цікаво читати. У найкращі часи тиражі газети сягали півмільйона примірників — зараз сайт має кілька мільйонів переглядів на місяць, і я щиро бажаю, щоб студентський та викладацький склад, який працюватиме над друкованим виданням, тримав цю високу професійну планку.

Хай в оновленому вигляді друкована версія знайде свого читача — переконана, творчий потенціал Факультету журналістики впорається із новим викликом. До слова, студенти Університе-

ту Грінченка постійно проходять виробничу практику на базі КП «Київінформ» і навіть лишаються працювати в колективі онлайн-видання, що підтверджує високий рівень професійної підготовки та вселяє впевненість у подальшій ефективній співпраці між Університетом та КП «Київінформ».

— Газета «Вечірній Київ» виходить до Дня журналіста. Що б Ви побажали журналістській спільноті в день свята?

— Журналістській спільноті я хочу побажати якнайшвидше написати про нашу Перемогу! І взагалі, мати якнайбільше приводів для написання позитивних і приємних новин та історій.

Департамент суспільних комунікацій КМДА зі свого боку буде підтримувати розвиток наших медіа і працювати для утвердження свободи слова у вільній і соборній Україні. Хай ніщо не відволікає від заняття улюбленою справою, адже журналістика — це більше, ніж професія, це поклонання.

Тому невичерпного натхнення, оптимізму і віри в переможне майбутнє України та силу слова!

Підготувала Надія Фіголь

Фото Астудії

Україна зараз в епіцентрі світових подій. Щодня провідні західні медіа розповідають про події в Україні, спричинені широкомасштабним вторгненням росії. У Києві працюють кореспонденти відомих світових медіа. Тож як їм працюється, якими навичками повинен володіти журналіст-міжнародник і чому такі важливі журналістські стандарти — розповідає журналіст видання The Wall Street Journal Джеймс МАРСОН.

Як я потрапив до України

Я навчався в Кембриджському університеті в Англії, де вивчав російську та німецьку мови, деякий час провів в Австрії, а потім у Москві, був перекладачем із російської на англійську мову. У той час я саме відвідав Київ, моя тодішня дівчина була з України. Я тоді приїхав до Києва і подумав: Боже, Київ такий чудовий, я так люблю Україну! І тоді я переїхав до України і почав працювати на видання *Kyiv Post*. Київ для мене був цікавішим містом, аніж Москва. Тут було щось особливе, в Україні.

Тут постійно щось відбувалося

Тут постійно щось відбувалося, це було відразу після Помаранчевої революції, тому відчувалася напруженість. Адже люди хотіли жити своє краще життя, люди казали, що не хочуть бути близькими з росією, а росія своєю чергою казала: ні, ви маєте бути з нами. Тому відчувалася напруженість, відчувалося, що щось мало статися в Україні, і тому мені було

Найважливіше, що ми маємо — довіру читача: майстер-клас від журналіста «The Wall Street Journal»

дуже цікаво. Я зрозумів, що бути журналістом — це найкраще у світі, адже щось відбувається — і ти просто йдеш туди і розповідаєш про те, що сталося. Ти маєш ставити питання і дізнаватися, що відбулося потім.

Одного разу мені телефонують і кажуть: Джеймс, це Wall Street Journal. Чи можете ви допомогти нам написати статтю? Так я став працювати на це видання. А далі все, про що я думав раніше, стало реальним.

Я пам'ятаю події початку Майдану у грудні 2013 року, і пам'ятаю, як мій редактор сказав мені: «Слухай, щось відбувається в Україні. Це було чи то 30 листопада, чи то 1 грудня. Коли почалися протести після того, як студентів сильно побили, я побачив потім, що привезли бульдозер величезний, і я сказав: так, це реальні протести, я маю бути там.

З того моменту я дуже багато часу проводжу в Україні. Висвітлював події у 2014 та 2015 роках на Донбасі, потім ситуація знову стихла, і, звичайно ж, із війною весь світ зацікавився тим, що відбувається в Україні. Через те, що я працював в Україні, через те, що знав багато українців, ми мали перевагу, яка дозволяла нам розкрити історію українців. І, певно, мені вдалося показати себе як хорошого журналіста, адже я працюю на Wall Street Journal до сьогодні.

Джеймс розповідає одну з історій на фронті, свідком якої він став, коли українські військові рятували своїх побратимів, які підірвалися на міні. І газета написала про це історію, щоб люди розуміли весь рівень небезпеки, який переживає Україна.

Що повинен знати міжнародний журналіст

На початку найважливішим для мене було навчитися бути журналістом, адже я не розумів, хто це і що вони мають робити. Найкращі журналісти постійно навчаються у своїх колег, адже так вони можуть стати ще кращими. Іноді, згадуючи, як я писав кілька років тому, я думаю: це жальливо. Я постійно намагаюся стати кращим, і з цього виникає питання: що має знати журналіст-міжнародник? Найважливішим у цьому списку є безпека та здоров'я кореспондента, тому що у світі не існує жодної історії, яка вартувала б нашого життя. Ми велика газета, тому можемо дозволити собі охорону. У нас є броньовані автомобілі, тому, коли ми їдемо на південь чи схід, у зону бойових дій, у нас є дуже чіткий план того, що ми маємо робити.

Про журналістські стандарти

А тепер йдемо далі до найважливішого — журналістських стандартів. Найважливіше, що у нас з вами є, це довіра нашого читача. Якщо ми її втратимо, то ніколи більше не повернемо. І якщо я в чомусь не впевнений, то я зроблю ще один дзвінок, поставлю ще одне запитання, знайду ще одну людину, яка була там цього дня, і поставлю ще одне запитання стосовно того, в чому я був не певен. Ми зробимо цей дзвінок, щоб бути певними, бо наші читачі хочуть про це знати.

У Wall Street Journal є чітка відмінність між думкою та новиною. Коли я пишу новину, то мені потрібно дізнатися, що сталося, як це вплинуло на життя людей, що вони думають щодо цього, і написати про це. Дехто каже, що він кращий письменник, ніж репортер. Але це неможливо, не можна бути окремо письменником та репортером, адже якщо ти не маєш матеріалу, якщо ти не був репортером, тобі не буде про що написати. Уміння писати напряму залежить від репортерства та матеріалу. Тому, якщо ви

„
The Wall Street Journal — щоденна американська газета. Видається в Нью-Йорку з 1889 р. Видання висвітлює новини політики, економіки, фінансів, аналітики, культури. Газета отримувала 33 рази Пулітцерівську премію.

маєте проблеми з написанням, займайтесь репортерством. А якщо не впевнені, як щось написати, зробіть дзвінок, запитайте.

Важливо для журналіста — знайти підхід до людей

Завжди намагайтеся знайти більше деталей. Окрім цього, є ще багато навичок, які ви можете отримати, просто працюючи. Вони всі про ваше життя і про ваш підхід до людей. І основне тут — знайти підхід до всіх цих людей, проте не просто говорити з людьми, а, найважливіше — слухати їх. Адже журналістика — це насамперед вивчення людей, треба розуміти, каже ця людина правду чи ні, що вона знає, а чого не знає. Основне, що я намагаюся зробити у своїй роботі, це перенести читача в те місце, про яке розповідаю. Читачам дійсно цікаво читати про людей, саме тому в нашій роботі ми акцентуємося на поясненні читачеві, що хтось ухвалив таке рішення, хтось — інше, чому вони це зробили, і що вплинуло на це. Людям цікаво читати про людей, їхні переживання, їхні емоції, що зробили так, що не так, про проблеми, ризики.

Саме так ми можемо тримати увагу читача. Надзвичайно потужний спосіб утримати зацікавленість нашого читача та зберегти віру читачів у те, що ми робимо, — це знайти спосіб правильно подати матеріал.

(З інтерв'ю Астудії Університету Грінченка)

Алла Лазарева: «Україна легковажно мало уваги приділяє іномовленню»

Алла Лазарева — відома українська журналістка, яка тривалий час працює на Україну з-за кордону. Живе у Франції, Парижі. Вона — оглядач видання Український Тижень та частий гість відомих французьких телеканалів у прайм-тайм, де розповідає про Україну та війну в Україні. Західний глядач часто від неї дізнається, що ж насправді відбувається в Україні. Російська пропаганда не дремає і вбила в голови західних споживачів інформації заскоружлі й вигідні для себе штампи. Тож достукатись до західного суспільства, від думки якого залежить допомога й підтримка України, — місія, яку реалізує Алла максимальними зусиллями у свій власний час, не шкодуючи сил і насаги. Друзі жартують, що вона одна виконує роботу десяти дипломатичних українських місій.

Серед її недавніх успішних проєктів — просування українського медіа Український Тижень на франкомовний та англомовний ринок. Це абсолютно новий напрям для українських медіа, і Алла знову ж тут виступає першопрохідцем.

Також вона знаний волонтер у Франції: з 2014 року активно допомагає родинам загиблих воїнів в російсько-українській війні. Часто бере участь в акціях підтримки та протесту, які організовує українська спільнота у Франції.

У її кар'єрному портфоліо — робота колись на старті в популярній газеті «Молодь України», керівництво міжнародною редакцією УНІАН, представництво інтересів України в Міжнародній організації «Репортери без кордонів» та створення й просування впливової медійної структури Інститут масової інформації. Також у її доробку — робота на українську службу BBC.

Впливова, знана, талановита, патріотична.

А ще Алла народилася, вчилася, розпочинала свою кар'єру в Києві, який вона трепетно любить. У Києві живе її мама, рідня, багато друзів, які дуже шанують її й поважають.

Алла, попри свій дуже щільний графік, погодилась дати інтерв'ю нашому виданню.

Війна стала величезним викликом для українських медіа, які змушені освоювати в тому числі й іноземні інформаційні ринки, щоб донести інформацію про Україну безпосередньо з перших вуст та протидіяти російській пропаганді, як, ніби спрут, пустила скрізь свої пазури.

Алло, яскравою й поки що унікальною подією для вітчизняних медіа став твій проєкт — Український тижень французькою, який віднедавна почав виходити ще й англійською. Розкажи, будь ласка, як народилася і як утілювалась ця ідея. Розкажи, будь ласка, як народилася і як утілювалась ця ідея.

Ця ідея визрівала довго: весь цей час, що я працюю в Тижні. Загалом, Україна легковажно мало уваги приділяє іномовленню. Є іншомовні сторінки в Укрінформу, у проєкту «Могиланки» Стопфейк, в Українського медіацентру... Але цього незрівнянно мало, якщо порівнювати з кількістю сторінок англійською, французькою, іспанською, німецькою та іншими мовами, що їх продукує ворог. Тільки французькою можна нарахувати з десяток проксі-сайтів, що «вийшли з шинелі» забороненої RT. Україна ж мовить переважно в бік окупованих територій російською, сподіваючись у такий спосіб не втратити там своїх людей. Проте цього не достатньо. Щойно розпочався

повномасштабний наступ, ми зрозуміли, що час діяти негайно. Французи продемонстрували велику спонтанну підтримку Україні, з'явився попит на те, щоб зрозуміти, чому українці так відчайдушно борються за себе, за свою мову, культуру, ідентичність. Щоб допомогти їм знайти відповіді, найкраще пропонувати пояснення французькою.

На Заході десятиліттями активно працюють російські пропагандисти, навіть пропагандистські ботоферми, і це не секрет. Працюють «воїнствено» і, так би мовити, «лагідно». Що найбільше продукують в оцих своїх двох головних напрямках?

Я б розрізнила кілька напрямків. Перший — це виробництво відвертих фейків, скажімо, про Бучу або інші масові вбивства цивільних на окупованих територіях. Підробні фото, «свідчення» тих, хто насправді нічого не бачив, відео-контент від анонімних телеграм-каналів, що пропонують спотворену або вигадану дійсність. Другий напрямок — таке собі підштовхування до «миру» на умовах кремля. Це значно тон-

ша робота, її просувають з телеекранів впізнавані політики, такі, як колишній міністр транспорту Тьеррі Маріані, лідерка крайніх правих Марін Ле Пен, колишній президент Ніколя Саркозі. Вони ніби й співчують героїчному українському народові, наче й засудили російський повномасштабний наступ, але висловлюються проти надання Україні летальної зброї, не підтримують санкції проти російського енергетичного сектору, готові визнати Крим російським...

Третій напрямок — залякування пересічного француза неминучою ядерною загрозою, перекладання відповідальності за війну з агресора на жертву, яка навіщо чинить опір, замість підкоритися нападнику. Речник цього меседжу — лідер крайніх лівих Жан-Люк Меланшон, але не він один. Подібного контенту, якісною французькою, на жаль, не бракує.

росія загарбує не лише чужі території, але й атакує в тому числі й свідомість західної людини. Наскільки західне суспільство готове цьому протистояти?

Частково готове, частково — ні. Медіаграмотність ще не стала автоматизмом, що мусив би захищати свідомість від маніпулятивних впливів. Мені часто знайомі надсилають якісь публікації чи відео з отих російських пропагандистських сайтів, перепитуючи: «А це правда?» Завжди раджу спочатку подивитися джерело інформації, і лише потім робити висновки. Але не всі це чують, на жаль.

Як змінюється і чи загалом змінюється ставлення до України на Заході?

Ставлення радикально змінилось від лютого 2022 року, принаймні у Франції. Якщо до повномасштабного нападу Україну погано знали й мало розуміли, чим вона відрізняється від Росії, то сьогодні українські прапори майорять над більшістю французьких мерій. Багато хто допомагає українцям у той чи інший спосіб, згідно з соціологічними даними підтримка України тримається десь на рівні 60 відсотків. Проте французи почали звикати до чужої війни, цікавість до подій на українсько-російському фронті падає... З політичним класом — інша історія. Крайні праві та крайні ліві Франції традиційно мають промосковську орієнтацію, за невеликими винятками. Натомість центристські та помірковані сили, принаймні останні два роки, підтримують Київ.

Які соцмережеві майданчики найефективніші для донесення інформації з України, наприклад, серед французів?

До недавнього часу це був твітер, допоки його не купив Ілон Маск. Проте і сьогодні присутність представників експертних кіл у цій мережі залишається високою. Багато хто спробував створити сторінки на блускай, але поки що справжньої альтернативи X (колишній твітер) ця нова мережа не створила. Другим впливовим майданчиком є інстаграм. Французи не надто любляють ФБ та майже не використовують телеграм інакше як для спілкування.

Ти частий гість на провідних французьких каналах і робиш роботу, ніби чисельний дипломатичний корпус. Які стереотипи присутні в західних медіа, коли вони говорять про Україну?

Найбільш прикро, це коли тебе запросять як експерта з україн-

ської тематики, але натомість розпитують: «На Вашу думку, що хотів сказати путін? Що він зробить? Які його плани?» Так, ніби я — якийсь екстрасенс або психоаналітик цього прикрого створіння. Брак знань про Україну створює цей вакуум, який заповнюється в ТБ ефірах отаким «ворожінням на кавовій гущі» на путніські теми.

Які нові напрямки шукає й освоює зараз російська пропаганда на західних ринках і що потрібно, аби цьому протистояти?

Потрібно створювати франкомовні майданчики від якісних українських медіа. Це — насамперед. Важливо також організувати наукові конференції та мистецькі імпрези, покази українських фільмів, спектаклів... Російська пропаганда заповнює собою всі ті порожнечі, які лише знаходить. Ця їхня політика з'явилась не вчора, їй не менше ста років, якщо судити за результатами Паризької мирної конференції 1919 року. Ота м'яка сила культурної дипломатії, що найбільше впливає на опінію — вона гостро стоїть на українському порядку денному.

Що конче потрібно зараз робити Україні, аби не програти на зовнішньому інформаційному фронті, адже для

України дуже важлива допомога Заходу.

Активізувати комунікацію. Виготовляти якісний інформаційний продукт англійською, французькою, німецькою, італійською, іспанською та ефективно його просувати.

Наскільки важливо зараз українським медіа відкривати такі проекти, які б розповідали про Україну і стосувалися б англومовного, іспаномовного, німецькомовного, італійськомовного та інших мов сегменту? Що для цього потрібно?

Важливо, і насамперед для цього потрібна воля. Бажання пояснити себе світові. А де є воля, буде шлях.

Багато українців живуть зараз на Заході й чекають на перемогу України. Вони навчаються, працюють, отримують нові досвід та знання. Багато хто з експертів позитивно оцінює цей факт, який дасть у майбутньому можливість Україні модернізуватись та зробити стрімкий поштовх вперед. Що ти думаєш із цього приводу?

Думаю, що частина українців повернеться з новими знаннями, а частина — залишиться жити за кордоном. Це життя. Проте українці історично є нацією з численною діаспорою. Тому за кордо-

ном також є багато української роботи, яку хтось має професійно здійснювати. У перші дні повномасштабного наступу багато говорилося про те, що українці не мусять втрачати зв'язок із батьківщиною. За моїми спостереженнями, якась частина людей зв'язок той не втрачає і без офіційних заохочень, а хтось — відразу ж проводить ризик над минулим й поринає у нове життя. Дуже багато залежить від індивідуального вибору.

Скажи, тільки відверто — як ти все встигаєш? Волонтерство, робота, представлення позиції України, безліч усього іншого... Де ти береш натхнення?

Дуже відверто — не встигаю й половини із запланованого. Тішу себе ілюзією, що не я одна така: всі ми робимо водночас забагато і недостатньо...

Київ — твоє рідне місто. Як би ти його охарактеризувала, яким він є для тебе, де саме тут ти черпаєш наснагу?

Це моє місце сили та точка відліку. Місто потужної енергетики та неймовірних людей, символ гідності та спротиву. Тут — рідні могили та рідні душі, живі та безсмертні. Київ — це там, де почувашся вдома. Це — той дім, який ніколи і нікому не віддамо.

Розмовляла Тамара Куцай

Ольга ЧАЙКО: «Українці під час війни — як мурахи, гуртуються і допомагають один одному»

Війна. Київ так само, як і вся Україна, уже більше двох років потерпає від скажених російських прильотів. Кожен день і ніч тут нагадують їхню славнозвісну «російську рулетку», і, оговтуючись після чергової тривоги, думаєш, що цього разу «пронесло». Але щоразу так сказати можуть, на жаль, не всі. І це, як ніхто інший, знають журналістичні новинарі, які одними з перших виїжджають на місце подій.

Ольга Чайко — спеціальна кореспондентка інформаційної служби телеканалу ICTV. Вони з чоловіком — телевізійники, їхні родини також пов'язані з журналістикою, а її бабуся, Віра Шутенко, викладала колись на факультеті журналістики в Київському Національному університеті імені Тараса Шевченка.

Ольга періодично їздить в гарячі точки України, де дихає війна. Ця тенденція невисока жінка під жилетом з написом Press має велике сміливе серце. А ще — залізну витримку, характер і дивовижну любов до життя: її традиційні ранкові фото Києва на власній фейсбук-сторінці додають наснаги жити не одному підписнику.

Говоримо про теперішнє життя з нею, згадуючи трохи й минуле.

— **Олю, ти — європейський приклад сучасної журналістики, з чудовим знанням англійської. Розкажи, як прийшла в журналістику і чи не розчарувалась?**

— Я вчилася у київській школі з поглибленим вивченням англійської і школяркою їздила за кордон за обмінами, які тоді лише розпочинались. Думала вступати

на романо-германську філологію, але мама переконала, що варто на журналістику. На факультеті наша викладачка Елеонора Кутуєва давала прекрасні знання з іноземної мови, потім я двічі навчалась в університетах у США, проходила там практику на NBC, пізніше стажувалась у Deutsche Welle Akademie.

— **Чи не розчарувалась?**

— Ні, бо журналістика — це ніби свято, яке завжди з тобою. Тобто немає: тут працюєш, а тут ти не працюєш. У тебе вихідний, але все одно хтось дзвонить, щось питає, розкаже. Або люди дзвонять — допоможи, або тебе кудись кличуть.

— **Ти з початку повномасштабної війни в Києві?**

— Ми одразу родиною вирішили, що нікуди не поїдемо. У перший день, коли прокинулись від вибухів, ще не розуміли, що і як, якісь справи позакінчували, і чоловік сказав: «Слухай, їдь на роботу, тобі там буде спокійніше». Я збралась і о 7 ранку таки поїхала. І залишилася там уже на наступні дні та навіть, якщо точніше — понад місяць. У перші дні ми не ризикували виходити на вулиці з камерами. Ми знімали на телефони, бувало, що з телефонів виходили й у прямий ефір. Іноді нас приймали за диверсантів, та потім люди якось заспокоїлись. Одна з моїх перших зйомок — це величезні натовпи на вокзалі, коли я, між вибухами, підкидала свою подругу до Чехії.

— **Можеш ще пригадати зйомки, історії, які найбільше запам'ятались?**

— Звільнення Київщини. Це був початок квітня, і нікого не

пускали в райони, які були щойно звільнені, можливо, через міни, можливо, були якісь інші причини. Та ми задалися ціллу туди потрапити і заїхали волонтерською машиною. Фактично, ми були першою українською групою, яка 6 квітня потрапила до Гостомеля. Морально зйомка була складна. Ми заїжджали через напіврозтрощений міст, дорогою бачили розбиту техніку. Розчавлені танками цивільні авто. Нас завезли до Гостомельського ліцею, де квартирували росіяни: вони влаштовували туалети прямо у класах, стояв сморід, усе покрадене. Там було дуже страшно, директор проводив нам екскурсію. І виявилось, що його сина розстріляли, він нас повів на його могилу, яка була прямо під багатоповерхівкою, потім хлопця перепоховали. Тобто дружина із меншим сином виїхали за кордон, а старший син лишився у Гостомелі. Якось надвечір, після початку запровадженної росіянами комендантської години, він пішов вигуляти собачку — і зник. Зв'язку тоді в Гостомелі не було. Його почали шукати не одразу — люди банально боялися вийти з будинків, а через тиждень знайшли — він лежав у гаражі застрелений. Вони всі руки зв'язували й розстрілювали в потилицю. Оце була найстрашніша зйомка, коли вперше з цим стикаєшся і взагалі потрапляєш у ці моменти...

— **Ти періодично буваєш і в прифронтових зонах?**

— У Херсоні і в катівнях ми були, і під обстрілами були, були після підриву росіянами Каховської ГЕС улітку минулого року. Це були складні зйомки: падали, руки-ноги били, в каналізації якісь провалювались. Взагалі там щоразу якийсь атракціон, страшний насправді, бо ти ніколи нічого не можеш спланувати, плануєш виїзд заздалегідь, домовляєшся, але може щось статися. Починається обстріл — і все може скасуватися. Тому організувати щось завчасно неможливо.

Щоразу вражає ступінь жорстокості росіян. Вони катують, вони задрять, вони вбивають, вони гвалтують. У мене була

Фото з архіву Ольги Чайко

історія, коли жінка почала розказувати, як її гвалтували. І я не знала, чи давати це в ефір, чи ні, тому що я не могла зрозуміти: людина це каже усвідомлено, чи їй просто треба виговоритися мені як психологу. І ядесь це натяком дала в репортажі, але те, що вона розказувала — це було страшно. Потім ми знімали в катівнях, влаштованих росіянами в Херсоні. Була катівня на вулиці Пилипа Орлика, була зйомка без героя, але я якось побачила випадково в соцмережах, що є дівчина, яка там була, знайшла її, і ми зустрілися. Вона така на нервах, каже: «Слушайте, мені нема коли з вами говорити, бо я вперше на манікюр записалася». Я кажу: «Я Вас розумію, мабуть, сама би не хотіла такого згадувати, але це вкрай важливо. Ми встигнемо до манікюру». Вона: «Розумієте, коли мене катували, то я ніготь собі зірвала, мені настільки було боляче, що я його зірвала і цього навіть не відчула. І нарешті, — каже, — він у мене відріс, то я йду до манікюрного майстра».

— **А чи можеш поділитися історіями про силу духу наших українських людей, які тобі запам'ятались?**

— У нас був такий приклад, коли ми знімали в Херсоні, і напередодні вдарили по кардіологічному центру, і там у стіні така величезна дірка, з якої видно Олешки. Заходимо — і бачимо, що там усі медсестри, відпрацьовавши свою зміну, наводять лад. Жваві такі, з гумором, вони вижили, і з цього всього регочуть. Підходимо, а в них ще й футболки з патріотичними

Фото з архіву Ольги Чайко

написами, і вони всі стоять біля стіни і вантажать цю биту цеглу — залишки стіни, які рознесло кількома поверхами. І взагалі українці такі цікаві: люди завжди знають, куди бігти, і вони одразу як мурахи. Згуртувались, організували миттєво схему допомоги. Не знаю історій, коли людину розбомбили і вона пішла пити, хоча таке теж може бути, але в принципі те, що я бачу, то людина, в якій щось зруйнували, знищили, бере себе в руки, ще й сусідам допомагає, і потім ще комусь. І от цікаво, що оці люди, які там, у найбільш небезпечних місцях, вони найбільш позитивні. Тому що у відносно безпечних регіонах буває, що у людей якась там паніка чи зневіра, а там, де обстрілюють щодня, люди дуже зібрані, з гумором, вони намагаються жартували над цим усім, і зрозуміло, що часто це така захисна реакція.

— Чи не страшно тобі буває під час зйомок там?

— Страшно, коли вчишся плавати, бо страшно у воду зайти. А далі ти випливаєш. Так і тут. Коли заїжджаєш, особливо коли на тиждень, то перший день — це не комфортно, бо ти знаєш, що в будь-який момент може прилетіти, і це вирахувати неможливо. Тобто є місця, де більша небезпека, є, де менша, але скрізь може прилетіти. А потім уже просто цікаво. І ти думаєш, якщо люди там живуть, вони можуть, то чому й ти не можеш.

— Якими висновками роботи на війні ти могла б поділитись із молодими журналістами, які щойно заходять у цю професію?

— Війна накладає багато своїх правил. Пам'ятаєш, як у нас на «Вікнах» колись робили телевізійні репортажі? «Це село так-то, знаходиться там-то й там-то, там живе той і той». Зараз, якщо ти говориш про прифронтові регіони, то кажеш: «Одне з сіл Херсонської області». Не даєш розуміння, де це знаходиться, тому що росіяни усе це можуть відслідкувати, а ми маємо дбати, щоби після нашої зйомки до населеного пункту не прилетіло і не загинули люди. Потім, якщо ти працюєш на деокупованих територіях, дуже часто люди просять не вказувати прізвища, тому що у них можуть бути родичі на території, які поки контролюють росіяни. У тебе має бути такий високий рівень відповідальності, бо інколи людина хоче давати

інтерв'ю, дуже багато розповідає, і ти розумієш, що їй це може зашкодити. Тобто тут балансування між тим, щоб не нашкодити, і тим, щоб сказати правду. Треба також зрозуміти, що не кажуть щось із міркувань безпеки, чи це від тебе приховують. Тому що влада може корупційні схеми прикривати міркуваннями безпеки. Оце дуже складний момент.

— Війна диктує свої вимоги й до самого процесу спілкування журналіста з людьми?

— Зараз треба бути дуже обережними, тому що у людей може бути ПТСР (*ред.*: посттравматичний стресовий розлад), депресія. Тобто ти не маєш додатково травмувати людину, не маєш особливо на неї тиснути, якщо вона не хоче спілкуватись — краще не наполягати.

— Як поводитись, коли йдеться й про певні чутливі теми?

— Як? Я, наприклад, говорю, якщо людина каже повністю ні, що я її розумію. Бо я не знаю, як би я поведилась у цій ситуації. Наприклад, та дівчинка, яка сиділа в катівні, вона одразу сказала: «Ні, я не хочу». Я сказала: «Я вас розумію, але давайте ми годинку подумаємо. Бо, мені здається, що це дуже важливо для України і українців — почути, що там було, і вас побачить багато людей». А потім вона подумала й погодилась, ми й досі з нею спілкуємося. І таких історій багато. Ти не маєш виконувати завдання будь-якою метою. Це з політиками треба виконувати завдання будь-якою метою, бо вони люди, яких ми найняли, й у межах своєї компетенції мають відповідати. Якщо йдеться про людські історії, ми повинні розуміти, що героя ми можемо ранили, він може, не дай Бог, накласти на себе руки, замкнутися, йому може стати погано. Тож треба десять разів подумати, також не варто ту людину одразу полишати наодинці. Була в нас одна історія: у жінки почалась істерика, коли вона розповідала, як росіяни до неї чіплялись. І ми не пішли, поки вона не випила, мабуть, літр води і не заспокоїлась. Коли вона вже почала жартувати, лише тоді ми змогли поїхати.

— Як рятуватись журналістам від емоційного вигорання? Ти завжди, мені здається, емоційно рівна, і я цим захоплююсь, правда. Як ти рятуєшся, і який твій рецепт для інших?

Фото з архіву Ольги Чайко

— Нам на роботі свого часу зробили сесії із психологами, це допомагає. У мене не було ні паніки, ні страху війни, нічого, але в мене почали вилазити якісь мої життєві проблеми. Тому я знайшла психолога й консультируюсь. Є люди, які ходять у спортзал, у мене дуже багато таких друзів. Тобто є різні методи. Сказати, що ми такі залізні люди — ні. От я, наприклад, захоплююсь військовими, бо розумію, що їм набагато важче. І як вони це витримують, я не знаю, чесно.

— Чи є такі місця в Києві, де ти поновлюєшся, де Київ тебе обіймає і дає сили?

Так, дає сили Київ — вічне місто. Вийшла на балкон, дивлюся, у мене все видно: «баба» (*ред.*: монумент Батьківщина-мати), Лавра, Андріївська церква, весь правий берег з дому видно. На вихідні, і не лише, завжди йду через Андріївський узвіз, якимось мене так заносить. Виходжу з роботи, чи ще звідкись, а потім раз — і я вже на Конtrakтовій. Друзі в мене хорощі, зустрічаємось, кудись ходимо. На природі краще, мабуть, стає, дивишся, як річка тече, але потім довго не витримую, мені потрібен якийсь екшен.

— Про який Київ майбутнього ти мрієш? Яким він тобі уявляється?

— Ми всі зараз живемо з почуттям провини. Ми розуміємо, що ми живемо в Києві, а людям гірше. І ми весь час з оцим почуттям провини, воно нас переслідує скрізь. І от я мрію про Київ без почуття провини. Ми живемо краще, ніж люди біля фронту, але я хочу, щоб ми дійшли до того стану і тієї точки, коли ця війна буде десь взагалі в такому минулому, що ми зможемо з гумором щось згадувати, що зможемо вийти, взяти собі каву і просто неспішно її випити. І щоби це не було із відчуттям, що я роблю перерву у війні, п'ю каву, а щоби я знала, що у мене, у рідних і близьких усе

добре, а я сиджу і п'ю каву. І Київ має бути тільки українським! Адже люди, які пережили окупацію, не можуть згадати нічого страшнішого за окупацію. Вони сидять під жахливими обстрілами, але кажуть, що неволя у рази гірша. Бо це такий страх, який всередині в тобі, ти ніколи не знаєш, доживеш ти до вечора чи ні, що з твоїми рідними станеться, їх заберуть, їх катуватимуть? Це найстрашніше.

— Друкована версія «Вечірнього Києва» виходить саме на День журналіста. Тож до тебе як до професіонала запитання: що найголовніше в професії журналіста?

— Насправді найголовніше — бути об'єктивним. Пам'ятаєш, нам колись Кривенко (*ред.*: Олександр Кривенко (1963–2003), відомий український журналіст, головний редактор на той час ММЦ «Інтерньюз», що випускав популярну телевізійну інформаційну програму «Вікна») казав: «Не любіть нікого, не ненавидьте нікого». Правда, тепер у нас є кого ненавидіти — це ворог. Але все-таки, коли йдеться про внутрішні справи України, треба бути об'єктивним, неупередженим і десять разів усе перевіряти. Це найважливіше, тому що навіть найкращі люди можуть помилятися. Це важка робота. Вона завжди дуже-дуже цікава, але складна. І журналісти повинні звикнути до того, що вони завжди у всьому винні. Їх завжди будуть цькувати, іноді називати журналюхами (жахливе слово), але вони мають розуміти, що вони великі молодці, що вони громадяни цієї країни і що вони з журналістикою — від небайдужості, а не від того, що хочуть щось заробити насправді. Тому що вони хочуть змінювати цю країну, і вони намагаються це зробити дуже щиро!

Розмовляла Тамара Куцай

Чим живе столичний ринок праці під час війни

Яким є ринок праці Києва під час війни? Кого найбільше зараз потребують роботодавці, і чи вистачає їм кваліфікованих працівників? Чи є соціальні програми для тих, хто повернувся й буде повертатись із фронту? Про все це — у нашому інтерв'ю з директором Київського міського центру зайнятості Дмитром НОВИЦЬКИМ

Дмитре Ярославичу, розкажіть, будь ласка, яка стратегія державної служби зайнятості Києва щодо підтримки та розвитку працевлаштування?

В умовах триваючої широкомасштабної агресії РФ проти України зусилля уряду та Державної служби зайнятості спрямовані на стабілізацію ситуації на ринку праці. Це відбувається як шляхом реалізації урядових ініціатив, направлених на підтримку безробітних та роботодавців, так і надання послуг, що стали вже традиційними: працевлаштування, професійне навчання, організація громадських та інших робіт тимчасового характеру, надання ваучерів тощо.

Програми сприяння зайнятості спрямовані на створення нових та збереження наявних робочих місць, підвищення конкурентоздатності працівників, налагодження партнерських відносин з роботодавцями для забезпечення якісного підбору персоналу, а також задоволення потреб клієнтів щодо їх зайнятості, особливо з числа соціально вразливих категорій громадян.

Які ініціативи впроваджуються для стимулювання розвитку ринку праці в місті?

Державою запроваджено компенсаційні виплати для роботодавців за працевлаштування окремих категорій громадян з-поміж зареєстрованих безробітних, зокрема — молоді, учасників бойових дій, людей передпенсійного віку, громадян з інвалідністю та ін. З початку дії цієї програми роботодавці

столиці отримали понад 800 тис. грн відповідних компенсацій.

Ефективні результати отримано від реалізації урядової програми підтримки роботодавців за працевлаштування внутрішньо переміщених осіб під час воєнного стану. Ця програма діє з квітня 2022 року. За цей час 1 тис. роботодавців м. Києва отримали компенсацію витрат на оплату праці за 3,6 тис. працевлаштованих внутрішніх переселенців у розмірі 45,2 млн грн.

Водночас продовжують працювати програми, які діяли до початку війни, такі як, наприклад, компенсація роботодавцям витрат на оплату праці за працевлаштування ВПО та виплата допомоги через часткове безробіття з метою збереження робочих місць на підприємстві.

Крім того, Державна служба зайнятості бере активну участь у реалізації грантових програм «Власна справа» та «Грант для ветеранів та їх подружжя» в рамках урядового проекту «Робота. Важливою умовою грантових програм є створення нових робочих місць. Станом на сьогодні за програмою «Власна справа» вже 1,6 тис. заявників отримали позитивні рішення. Передбачається створення майже 4 тис. нових робочих місць.

Для підвищення конкурентоспроможності певних категорій громадян на ринку праці розширено доступність програм з надання ваучерів на навчання. Право на отримання ваучера отримали нові категорії громадян, перелік професій та

спеціальностей розширено до 124 одиниць.

З початку 2023 року й до сьогодні ваучер на навчання отримали 718 громадян, з них — 238 внутрішньо переміщених осіб, 21 особа з інвалідністю, 8 учасників бойових дій.

Найпопулярніші спеціальності та професії, за якими отримано ваучер: психологія, медсестринство, соціальна робота, інженерія програмного забезпечення, маркетинг, медицина, будівництво та цивільна інженерія, кібербезпека та захист інформації, охоронник, водій автотранспортних засобів.

Як Ви оцінюєте поточний стан безробіття в м. Києві? Які стратегії застосовуються для зменшення рівня безробіття?

Станом на початок травня 2024 року на обліку в столичній службі зайнятості перебуває 2,4 тис. безробітних. Попри повномасштабну війну кількість офіційно зареєстрованих безробітних в Україні і, зокрема в Києві, скоротилася до історичного мінімуму. І цьому є кілька пояснень. По-перше, велика кількість українців виїхали за кордон або опинилися на окупованих територіях. По-друге, терміни виплат допомоги по безробіттю під час воєнного стану обмежені в часі і становлять 90 календарних днів. І, по-третє, щоб отримати статус безробітного та допомогу з безробіття, військовозобов'язані повинні надати військово-обліковий документ.

Ключове завдання Київського МЦЗ — допомогти кожній людині, яка шукає роботу, актуалізувати свої професійні бажання, визначити пріоритетні напрямки подальшої кар'єри, підвищити конкурентоспроможність, адаптуватися як до змін на ринку праці, так і до нового робочого місця.

Залучення до участі в різноманітних семінарах, вебінарах, тренінгах має на меті надати шукачам роботи психологічну підтримку, сформуванню високу мотивацію до праці, стресостійкість та набути навичок, які допоможуть не лише отримати бажану роботу, а й побудувати успішну кар'єру.

Для того, щоб шукачі роботи мали сучасні знання та компетенції, необхідні для успішного працевлаштування, у них є мож-

ливість отримати сертифікат на професійне навчання для підвищення конкурентоспроможності на ринку праці.

Чи є соціальні програми для тих, хто повернувся й буде повертатися з фронту, зокрема після поранення, та перебувають у пошуку роботи?

Сприяння зайнятості ветеранів є одним із пріоритетних напрямів роботи столичної служби зайнятості. Фахівці проводять з демобілізованими індивідуальні консультації, під час яких визначають потенційні напрями їх подальшого кар'єрного розвитку.

Восени минулого року розпочато експериментальний урядовий проєкт з організації професійного навчання для учасників бойових дій та осіб з інвалідністю внаслідок війни в закладах професійної освіти Державної служби зайнятості.

Завдяки новій програмі ветерани отримали можливість за кошти Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття пройти підготовку, перепідготовку та підвищення кваліфікації за 95 робітничими професіями та близько 400 освітніми програмами.

Під час навчання для них та їх супроводжуючих осіб у разі потреби забезпечується безкоштовне проживання, компенсуються витрати на проїзд та проходження медогляду. На сайті служби зайнятості є можливість подати заяву на навчання онлайн, обравши професію або освітню програму.

Окрім того, ветерани, які не зареєстровані в службі зайнятості як безробітні, але мають професійно-технічну чи вищу освіту, мають можливість отримати ваучер на навчання, про який ми вже з Вами говорили.

Також, як я зауважив вище, є можливість скористатися грантовою програмою «Грант для ветеранів та їх подружжя». Завдяки цій програмі ветерани можуть отримати фінансову підтримку до 1 млн грн для старту або розвитку вже діючого бізнесу. Крім того, другий із подружжя ветерана також може отримати грант на розвиток вже наявного сімейного бізнесу. З початку дії цієї програми (квітень 2023 року)

прийнято позитивні рішення про надання грантів 31 отримувачу з числа учасників бойових дій та 24 отримувачам — членам їх сімей.

Хочу привернути особливу увагу до компенсаційної програми, яка набула чинності в минулому році. Це компенсація роботодавцям витрат за облаштування робочих місць для осіб із інвалідністю (для I групи — до 106,5 тис. грн, для II групи — до 71 тис. грн). З початку дії програми по місту Києву така компенсація виплачена за облаштування 28 робочих місць.

Які основні виклики у сфері зайнятості в м. Києві і як Ваша служба їх вирішує?

Наразі, одним з найбільших викликів для роботодавців є нестача кваліфікованих працівників. На підприємствах з'являється все більше вакансій. Змінюється структура працівників: збільшується частка жінок, здебільшого через те, що чоловіки вступили до лав ЗСУ.

Зміни в економіці, виїзд українців за кордон та внутрішня міграція посилюють диспропорції на ринку праці. Кваліфікаційні вміння та здібності, які пропонують претенденти на робоче місце, часто не відповідають запитам роботодавців.

Для задоволення кадрових потреб роботодавців фахівці Київського МЦЗ на засадах рекрутингу здійснюють підбір кандидатів на заміщення вакантних посад не лише з-поміж зареєстрованих безробітних, а й з відкритих джерел. Також служба зайнятості на замовлення роботодавців здійснює професійну підготовку, перепідготовку та підвищення кваліфікації потрібних кадрів.

Які можливості для співпраці з приватним сектором Ви розглядаєте в контексті підтримки зайнятості?

Ми працюємо з роботодавцями різних організаційно-правових форм: державні установи, приватні, комунальні підприємства, акціонерні товариства тощо. У кожного своє питання до служби зайнятості. Пошук кваліфікованих працівників, програми навчання, державна підтримка бізнесу, компенсаційні виплати і гранти. Уважно вивчаємо потреби кожного, застосовуємо індивідуальний підхід, з урахуванням їхніх потреб.

Виграють від такої взаємодії всі. Адже, стимулюючи роботодавців до збереження наявних та

створення нових робочих місць, ми тим самим стабілізуємо ринок праці, забезпечуємо зайнятість більшої кількості людей.

До речі, якщо вести мову про недержавний сектор економіки, то саме на нього розрахована більшість наших компенсаційних програм.

Які основні вакансії домінують на ринку праці міста зараз?

Протягом січня-квітня 2024 року база даних Київського міського центру зайнятості налічувала 7,4 тис. вакансій.

На початок травня загальна кількість вакансій, зареєстрованих у столичній службі зайнятості, становила 2,8 тис. одиниць.

Найбільший попит роботодавців столиці (за групами професій) спостерігається на:

- професіоналів (інженери, вчителі, аналітики консолідованої інформації, економісти) — 21 % від загальної кількості вакансій;

- кваліфікованих робітників (монтажники радіоелектронної апаратури та приладів, електромонтери з ремонту та обслуговування електроустаткування, слюсарі різних спеціалізацій, електрогазозварники, швачки, робітники з комплексного обслуговування й ремонту будинків, малярі) — 17 %;

- фахівців (бухгалтери, сестри/брати медичні, вихователі, електромеханіки, інспектори з кадрів, фельдшери) — 16 %;

- працівників сфери торгівлі та послуг (кухарі, продавці, помічники вихователів, соціальні робітники) — 14 %;

- некваліфікованих працівників (прибиральники, двірники, підсобні робітники, робітники з комплексного прибирання та утримання будинків, вантажники, кухонні робітники) — 11 %;

- робітників з обслуговування, експлуатації устаткування та машин (водії автотранспортних засобів, токарі, трактористи, оператори верстатів з програмним керуванням, дорожні робітники, водії трамваїв) — 10 %.

Чи є попит на специфічні професії в м. Києві? Якщо так, то які?

Насамперед треба визначитись, які професії вважати специфічними. На мій погляд, доречно вести мову про те, що у зв'язку з мобілізацією чоловіків на військову службу з початку дії воєнного стану в Україні з'явилася потреба в заміщенні їх жінками

на традиційно «чоловічих» професіях. Наразі роботодавці готові брати на роботу жінок на посади електрозварників, електромонтерів, водіїв автобусів, дорожніх працівників тощо. Проте, серед жінок столиці не спостерігається особливого бажання опановувати такі професії.

Які категорії працівників шукають роботодавці найбільше: молодь, досвідчені спеціалісти, випускники ЗВО?

У зв'язку з дефіцитом кадрів на ринку праці зараз роботодавці часто готові нівелювати високі кваліфікаційні вимоги до кандидата задля укомплектування вакансій та формування команди працівників.

Які вимоги найчастіше пред'являються до кандидатів?

Зазвичай основні вимоги роботодавці формують відповідно до конкретної вакантної посади, насамперед — це необхідні знання та вміння для якісного виконання певної роботи. Водночас усе частіше роботодавці висувають до кандидатів вимоги комунікаційного характеру, стресостійкості, вільного володіння державною мовою та бажання працювати.

Які перспективи розвитку ринку вакансій м. Києва в найближчому майбутньому?

Складно говорити про перспективи розвитку ринку вакансій у найближчому майбутньому, адже вони безпосередньо залежать від загальної ситуації в економіці держави.

Наприклад, сьогодні спостерігається попит на водіїв, працівників медичної галузі, кваліфікованих інженерів, програмістів, енергетиків. Вони потрібні і на воєнному, і на економічному фронті. Є дуже великий попит на представників робітничих професій: слюсарів, токарів, електромонтажників тощо. Зараз ми системно працюємо над тим, як задовольнити максимум потреб роботодавців, використовуючи можливості професійного навчання, зокрема, навчальних закладів та освітніх програм Державної служби зайнятості.

Якщо ж вести мову про період відновлення, то, на мою думку, на цьому етапі можна очікувати зростання попиту на фахівців будівельної індустрії (проектувальників, архітекторів, енергетиків, дизайнерів, мулярів тощо) та суміжних з нею галузей економіки (логістів, водіїв автотранспортних засобів, інженерно-техніч-

них працівників, спеціалістів із виготовлення будівельних матеріалів). Якщо зберігатиметься тенденція щодо розвитку сфери ІТ, зросте попит на фахівців цієї галузі. Крім того, у повоєнні часи значним буде попит на медичних працівників, реабілітологів тощо.

Чи існують програми або ініціативи, спрямовані на забезпечення рівних можливостей для всіх категорій працівників?

Служба зайнятості активно працює в рамках Національної стратегії зі створення безбар'єрного простору. Ми дотримуємось принципу: «Безбар'єрність — це коли зручно всім без винятку».

Як уже говорилося вище, у серпні минулого року для усунення бар'єрів на робочому місці уряд запровадив програму надання компенсацій роботодавцям за облаштування робочих місць для людей з інвалідністю. У роботодавця є можливість зробити робоче середовище для своїх співробітників максимально комфортним та безпечним, придбавши для працівників з інвалідністю необхідні ім меблі, обладнання, допоміжні засоби, а держава компенсує їх вартість.

Які стратегії влаштування на роботу порекомендуєте для молоді, яка тільки починає свою професійну кар'єру?

Пошук роботи — справа відповідальна. Спочатку важливо проаналізувати свої бажання, знання та вміння, визначитись, скільки часу ви готові присвятити роботі (8-годинний робочий день, віддалена робота, робота вахтовим методом тощо).

Далі — скласти якісне резюме. Якщо молода людина вже вирішила, в якій сфері хотіла б працювати, можна переходити до вивчення ринку праці та пошуку відповідних вакансій. Є різні способи пошуку робочого місця, зокрема — можливість звернутися до найближчого центру зайнятості, де кар'єрні радники допоможуть підібрати варіанти бажаної роботи. А ще наші фахівці допоможуть підготуватися до співбесіди з роботодавцем.

Насамкінець, хотів би зауважити: звертайтеся до нас! Служба зайнятості йде в ногу з часом. Ми змінюємось, адаптуємось до сьогодшніх реалій, намагаємось зробити наші сервіси більш зручними і доступними для наших клієнтів.

Розмовляла Тетяна Файчук

Столична нерухомість: куди рухаються ціни

Ринок нерухомості, як хвиля на морі, може гойднути вітер нашої нестабільної дійсності то в один, то в інший бік. Особливо ж якщо війна, і якщо прогнози на майбутнє щодо цього ринку розпливчасті. І в стабільних економіках сфера нерухомості може дивувати своїми вибриками, що вже казати про нестабільні умови, зумовлені війною, як, наприклад, зараз на українському ринку.

Ринок житлової нерухомості

Кілька тижнів тому столичним ринком прокотилась звістка про помітне зростання ціни на оренду та загалом вартості нерухомості. Називали цифру зростання оренди в середньому — 24 %, а при купівлі-продажу — 9 %.

Такий різкий стрибок цін на оренду столичного житла зумовлений тим, що до Києва продовжують їхати переселенці з інших українських регіонів у пошуках роботи та безпечного проживання і, відповідно, орендують житло.

Що ж до ринку купівлі-продажу, то найбільше ціни зросли на вторинному ринку. Останні півроку показують ріст ціни на квадратний метр близько 5 000 грн.

Найдешевше житло в Деснянському районі: в середньому 44 390 грн за кв. м. Наступними йдуть Святошинський та Оболонський (52 768 грн), Дарницький (53 427 грн), а далі: Подільський (54 275 грн), Голосіївський (57 413 грн), Дніпровський (58 692 грн) та Солом'янський (60 191 грн).

Найдорожче житло, звісно ж, у Печерському районі (у середньому 88 774 грн за кв. м), наступний за дорожчею — Шевченківський (73 287 грн).

Чим зумовлене в цьому сегменті зростання?

По-перше, платоспроможні переселенці хочуть вкластись у власне житло.

По-друге, ринок купівлі-продажу нерухомості суттєво поживила державна програма іпотечного кредитування «єОселя», яка запрацювала в Україні з жовтня 2022 року. Вона дає можливість купувати житло в кредит з довго-

терміною виплатою під низьким відсотком.

Згідно з даними Мінекономіки України, з початку 2024 року за програмою «єОселя» українці взяли кредити на придбання житла на понад 6 млрд грн. При цьому 30 % кредитів за програмою видано на житло так званого першого продажу — готового від забудовника, або такого, що будується. Загалом від початку дії програми іпотечні кредити взяли вже майже 10 тис. родин на понад 15 млрд грн.

Зокрема, лише за один із тижнів травня за програмою «єОселя» українці отримали кредитів на 467 млн грн. При цьому найчастіше беруть кредити на придбання житла на вторинному ринку.

Київ — на другій позиції після Київської області за показником послугоування кредитами за цією програмою з боку населення.

Ринок комерційної нерухомості

На ринок комерційної нерухомості після суттєвого спаду попередніх років повертається дихання. Поживляються деякі операції і з'являються пробні кроки від інвесторів. Початок відновлення — так можна охарактеризувати цей процес.

Виграли ті власники, офісні приміщення яких знаходяться в порівняно безпечних місцях, мають бомбосховища та попіклувались про автономність і забезпечили себе електрогенераторами. Оптимістичні прогнози експерти роблять щодо готельної нерухомості, адже Київ зараз — значною мірою ще й місто експатів. Попитом користуються також невеликі приміщення, на які мають запит малі бізнеси, а також торговельно-складська нерухомість, в тому числі для рітейлу. Є запит на нерухомість для приватних садочків та шкіл, салонів краси, бутіків, кафе, ресторанів.

Але як буде далі розвиватись на цьому ринку ситуація — передбачити важко. Навіть у провідних країнах світу цей ринок досі оговтується від стагнації, зумовленої впливом коронаві-

Довідково про програму «єОселя»:

Скористатись програмою доступного кредитування можуть як представники окремих професій, так і громадяни, які не мають у власності житла, або хочуть покращити його умови. Для військовослужбовців ЗСУ за контрактом, учителів, медиків та науковців пільгова ставка складає 3% річних. Для інших категорій — учасників бойових дій, ветеранів, ВПО, інших громадян — ставка іпотеки становить 7%.

Сприяють купівлі за цією державною програмою іпотечного кредитування житла пільгова ставка на весь термін кредиту — 3%, максимальний строк кредиту — 20 років і мінімальний початковий внесок — 20%. А кредитують такі банки-учасники програми: Ощадбанк, ПриватБанк, Глобус Банк, Укргазбанк, Sky Bank.

Дія програми «єОселя» справді має суттєвий вплив на ринок, і, згідно з оцінками деяких столичних ріелторів, більше половини покупців житлової нерухомості розраховують на цю програму.

Згідно з даними Асоціації фахівців з нерухомості України (АСНУ) щомісяця у столиці виставляють на продаж від 250 до 400 квартир. Їх могло б бути значно більше, якби покупці оперували «живими коштами», а не кредитами від «єОселі» чи житловими сертифікатами. Чому? Бо, як кажуть у приватних розмовах ріелтори, продавців зупиняє від того, щоб відразу погодитись, пересторога втратити гроші на конвертації гривні у тверду валюту та звичка з попередніх часів укласти такі угоди в доларах.

Тож загалом ці фактори, з одного боку, сприяють активізації ринку, а з іншого — десь і стримують ці процеси.

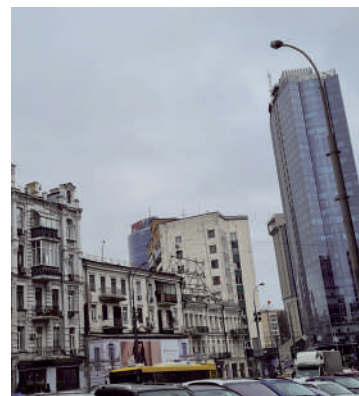
Ще плюс нестабільність, зумовлена війною, призводять до ситуацій, коли замість укладання сотень угод на місяць, як було до війни, столичні агентства з нерухомості у кращому випадку оперують кількома десятками.

Наприклад, у Києві продажі в рази менші, ніж до війни. Якщо раніше одна успішна агенція оформляла по кілька сотень угод на місяць, то зараз якщо кілька десятків, то й добре.

рису та переведенням багатьох робочих процесів в онлайн.

Всяляють надію на відновлення активізації споживчих ринків та знову ж, як і у випадку з житловою нерухомістю — іпотечні програми для купівлі комерційної нерухомості. Є можливості пільгового кредитування на нерухомість для здійснення підприємницької діяльності. І хоч вони й не характеризуються масштабністю, але свою роботу роблять.

Авторка Тетяна Пивовар

Чи загрожує людству «коперніканський переворот» і чому національний пріоритет для України — вивчення європейських мов

Русудан МАХАЧАШВІЛІ — відома в Україні і світі молода професорка, яка володіє унікальними знаннями зі сфер штучного інтелекту, цифрової лінгвістики, гуманітаристики, цифрових трансформаційних моделей у мові тощо.

Студенти про неї жартома кажуть, що з великих мовних моделей у них є ChatGPT, Bard, Claude і Русудан Кирилевна.

Удень вона з колегами й студентами під час тривоги спускалася кілька разів у бомбосховище. Вечір видався відносно спокійним для Вечірньої розмови. Вулиці Києва пахнуть квітами й ранньолітнім дощем, а їхній ритм схожий на прискорене серцебиття.

Ми говоримо з Русудан про те, що, можливо, й не лежить на поверхні, але дуже впливає й буде впливати надалі на наше життя.

Ми говоримо з нею про штучний інтелект, цифрові технології і шанси людства виграти в «коперніканському перевороті», який уже відбувся.

— Русудан, Ви належите до нечисельної групи європейських цифрових лінгвістів і досліджуєте цифрові мовні дані для штучного інтелекту. Що в пріоритеті зараз для вас як дослідників, бо про цю сферу мало що відомо.

Якщо до 2022–2023 років ми працювали над тим, щоб система нейромережі, система штучного інтелекту допомагала живим користувачам, живим лінгвістам аналізувати мову програмування, то зараз наші ролі помінялися. Зараз живі лінгвісти, живі користувачі мови мають готувати дані для того, щоб ними могли послуговуватися нейронні мережі у формі великих мовних моделей. Це робиться, щоб великі мовні моделі могли тренуватися, а натренована велика мовна мо-

дель (LLM) лягає в основу роботи штучного інтелекту. Пересічні мовні користувачі знають їх у формі ChatGPT, Bard, Claude. Це генеративні моделі, і це лише частина того, що може велика мовна модель.

Тепер ми готуємо дані, аналізуємо їх, вивчаємо потреби машини для роботи з цими мовними даними та можливість генерувати мовний продукт, включатись адекватно в комунікацію, мати можливість фактично розвивати ту частину ШІ, яка називається інтелект.

— А що так суттєво змінилося минулого року?

Фактично були випущені з обмежувальних тренувальних просторів великі мовні моделі. Натренувалися нейронні мережі такою мірою, що можуть уже адекватно

брати участь у комунікації, реагувати на різноманітні мовні стимули, генерувати текстові дані, працювати з інформацією.

До того ми збирали дані, робили величезну інфраструктуру цифрових словників усіма європейськими мовами, до яких могли дотягнутися. І от маємо узагальнений результат. Мовні моделі тренувалися на всьому, що є в соціальних мережах, на всьому, що ми постимо у фейсбуці, твіттері, на всіх статтях, які лежать у нас у репозиторії, на всьому, що викладається в сучасних медіа, газетах, журналах і т. д. Ці мовні моделі натренувалися такою мірою, що можуть тепер генерувати тексти і включатися в комунікацію, реагуючи на стимули. Тобто, до того йшов етап накопичення, машину

навчали спілкуватись природною мовою.

Насправді відбувся «коперніканський переворот», і я думаю, що це дуже важлива ера, в яку ми вступили, вступила лінгвістика, вступило людство.

Справа в тому, що дуже довго всі — футурологи, автори наукової фантастики і навіть лінгвісти передбачали майбутнє спілкування з машиною шляхом якоїсь спеціально штучно згенерованої мови.

Насправді машині треба було пояснити природну мову. Нарешті це стало зрозуміло. Через технології великих даних це стало можливим. І наступила ера, коли для того, щоб спілкуватися з машиною, потрібні натреновані лінгвісти.

Потрібні люди, які володіють мовою так, щоби зробити її зрозумілою машині. Які зможуть розвинути нейронну мережу, розвинути ті дані, на яких вона тренується, перепрофілювати їх, пересистематизувати, запропонувати машині як такі тренування, які ми використовуємо для навчання своїх студентів, коли ми їх вчимо іноземним мовам.

Усім своїм студентам я кажу: нарешті, нарешті ви виходите на ринок праці, на якому вас чекають, тому що легше навчити лінгвіста працювати з комп'ютерною системою та програмним забезпеченням, яке буде тренувати

нейронну мережу, ніж повноцінно навчити комп'ютерника лінгвістиці.

— **А чи ми зможемо обігнати цей нейронний розум і чи не зазнаємо поразки в «коперніканському перевороті»?**

Зрозуміло, я б не хотіла, щоб у нас прийшло те майбутнє, яке описували в книгах фантасти та показували фільми сай-фай.

Матриця в принципі у нас уже настала, нам вона вже не загрожує, ми вже в ній живемо, ми побудували механізм доповненої реальності, радісно з нею співпрацюємо.

Чесно, я не знаю. У нас єдиний шанс не загубити себе як фахівців, як робочу силу, як економіку світову, як цивілізацію, яка генерує культуру, мистецтво і так далі, не загубити себе в машині, у тому продукті, який буде генерувати машина — це розуміти, як вона це робить. Розуміти різницю між «ширпотребом» і мистецтвом, між справжньою поезією і хайку-ботом, і в принципі співпрацювати з машиною як із одним із механізмів.

В історії було повстання лудитів, громили станки проти механізації та автоматизації роботи на фабриках. Ну нічого, якось упоралися, перевчилися фахівці, почали працювати ефективніше. Кожна технологія вимагає від людини підвищити свою творчу кваліфікацію, свою людяність, умовно кажучи, переосмислити свої потужності і своє місце у світі, в якому допомагає технологія. Це незалежно від того, чи було віднайдено колесо, чи йдеться про велику мовну модель.

— **Студенти, і не лише, люблять останнім часом послуговуватись текстами, які повністю генерують нейромережі, і до якості яких величезні питання.**

Які нагалюцинував чат-бот?

— **Так. Як впливати, як унеможливити споживання такої неякісної інформації?**

По-перше, залежить від того, якою нейронною мережею вони послуговуються.

ChatGPT, наприклад, замкнена модель на певній кількості інформації, яку він до певного періоду накопичував. Він багато галюцинує, оскільки вся інформація, яку він уже згенерував, надходить у нейронну мережу за принципом замкненої петлі, тобто він далі послуговується тими фактами, які сам напридумував. Тому це проблема величезна.

Хоча насправді так працює і людська свідомість. Принцип «одна баба сказала», хтось десь комусь розповів якісь чутки, і так далі, і це вже видається як щось достовірне.

Аде є моделі, які підтягують посилання, наприклад, я завжди кажу, якщо дуже хочеться згенерувати текст, хоча б розібратися в темі, де вам складно дібрати посилання, то зверніться до майкрософтівського Bing, він підтягне посилання, а далі вручну.

Принцип у Сент-Екзюпері казав: треба бабаба проріджувати, інакше вони розірвуть твою планету. Проріджувати бабаба, перевіряти, щоразу запитувати себе: те, що написано, чи є це правдою? Де написано? Одна справа, якщо це в підручнику з квантової фізики, а інша — якщо з анонімного твіту. Це не означає, що інформація в анонімному твіті буде неправдива, вона може бути написана автором з квантової фізики, але варто перевірити.

Її досягнення вражають.

Вона — доктор філологічних наук, фахівець з англійської та іспанської мов, завідувачка кафедри германської філології Київського столичного університету імені Бориса Грінченка, заступниця головного редактора фахового видання «Синопис», експертка з оцінки грантових проєктів Європейської комісії.

Виконавець проєкту COST Action: Universality, Diversity and Idiosyncrasy in Language Technology.

Координаторка від Університету Грінченка проєкту TERMCOORD Європейського Парламенту.

Член Міжнародної ініціативи цифрового гуманізму.

Член-засновник Міжнародної асоціації трансдисциплінарної комунікації.

У принципі все, що написано в будь-якій книжці, будь-де, теж треба перевіряти. Тому що папір усе стерпить, а інтернет тим більше, особливо в анонімному спілкуванні. Тож перевіряти потрібно все, привчати людей до культури інформаційної гігієни. Особливо зараз, у світі пропаганди й дезінформації. Бо ми вже навіть не в світі постправди, ми вже в задзеркаллі, особливо з тими потоками дезінформації, які, на превеликий жаль, дуже ефективно і системно виливає наш ворог у соцмережах. Вони підтягуються у посиланнях, вони підтягуються за мовними моделями, алгоритмами соцмереж і видаються на-гора.

Згідно з принципами нейролінгвістичного програмування, якщо людина постійно бачить одну й ту ж інформацію, вона починає звикати до неї як до частини своєї реальності.

Тому тут тільки виховувати й плекати вручну, як Маленький

Є достовірні й недостовірні джерела, є джерела, які проходять академічну верифікацію, є джерела, які опираються на принцип: у мене є право свободи слова, і я цим правом користуюсь так, як мені заманеться.

Тому штучний інтелект тут швидше симптом інформаційного здоров'я суспільства...

— **Як правильно вибудувати співпрацю медіа і штучного інтелекту? Які можуть і повинні бути рамки й правила?**

Насправді рамки й правила запропонував Європарламент, Єврокомісія.

У грудні 2023 року було нарешті ухвалено Євросоюзом перший

в історії Закон про штучний інтелект, який ратифікував Європарламент. Я особисто входжу до групи ініціативи цифрового гуманізму, яка розробляла рекомендації до драфту цього закону: як сприймати штучний інтелект у соціальному контексті, що є людина, що є права, місце людини і под. Так от, цей закон фактично є не дозвільним, а обмежувальним. Там визначено, якщо я не помиляюсь, 5 років ризиків для різних типів систем ШІ. Відповідно, йдеться про розвиток систем, і, фактично, цей закон є орієнтиром для навігації: йдеться про недопущення обмеження прав і свобод людини шляхом генерації, умовно кажучи, галюцинації чи неправдивої інформації, чи поширення такої інформації, запобігання цьому тощо.

Якби система штучного інтелекту ввела цензуру, а, може, якщо вона буде розвиватись, вона б якусь інформацію позначала прапорцем, або вона її переформулювала, або взагалі прибрала як таку, яку вважає шкідливою, тоді так, ця система переходить в інший тип, що обмежує свободу інформації.

— **Але таке може бути?**

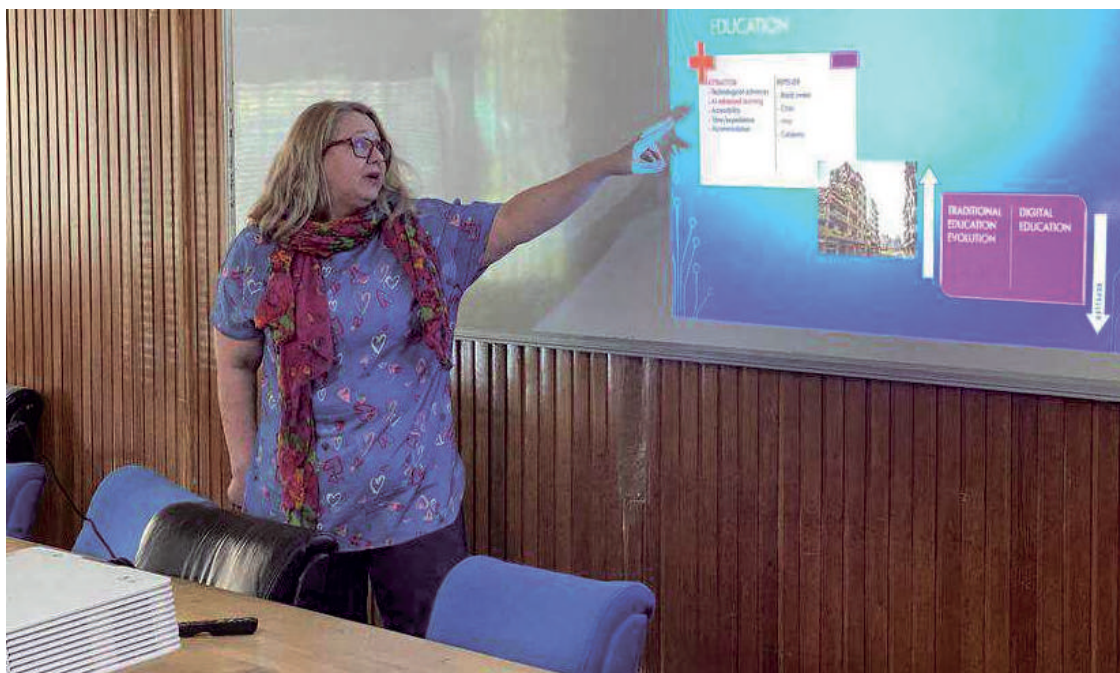
Так, може.

— **Ми не повинні втрачати пильність?**

У принципі це стосується будь-якого функціонування людини в медіапросторі. Не втрачати пильність — усе, що може робити людина в медіапросторі, особливо в такому перенасиченому. Ми бачимо, що робить безумовна довіра до телевізора, до інформації, яку створює пропаганда в сусідній країні росії, це провокує знищення нас, тому що їм у телевізорі сказали: так правильно. Питання критичного мислення, пошуку альтернативних джерел інформації там не ставиться. Наша країна, ми всі платимо величезну ціну за те, щоб виростити наступне покоління людей, які вміють критично мислити і ставити питання постійно до всього. До всього, що вони чують, до всього, що їм кажуть, до всього, що їм кажуть, як правильно, або до всього, що їм кажуть як неправильно. Ми є громадянами суспільства, яке має справжню свободу.

— **На ці речі впливає багато факторів, у тому числі й корпус мови. Чи змінився корпус української мови, наприклад, за час війни?**

Так, безперечно, українська мова зробила феноменальний ривок у цифровому просторі. По-перше, збільшився сам сегмент і розширився значно українськомовний простір інтернету, це колосальний прорив.

— **А можете назвати відсоток?**

Не можу точно сказати, порівнюючи з англійською й іспанською, він буде маленьким. Але ми зробили цей ривок у тому числі й за рахунок наших українськомовних співвітчизників, які переїхали за кордон, але які все одно спілкуються в соцмережах українською.

Це все якісний прорив. Багато російськомовних блогерів перейшли на українську мову. Значно покращилась система на основі ШІ, автоматичного перекладу у фейсбуці і твітері, тому, відповідно, стало більше привабливого простору публікувати не англійською мовою, а українською, не всі блогери так вільно володіють англійською, але кожен користувач прочитає, виставивши відповідні налаштування в соцмережі. Це і є заслуга ШІ, який постійно натреновується на кожному наступному пості, саме він став на допомогу розширенню україномовного сегменту.

— **Із розвитком штучного інтелекту багато хто прогнозує, що зникатиме необхідність вивчення мов, що Google Translate автоматично перекладатиме з будь-якої мови на будь-яку. І в людей не буде**

необхідності як зараз, як раніше, вивчати мови.

Автоматичні асистенти на основі штучного інтелекту можуть допомогти перекласти. Але людина все одно матиме у спілкуванні посередника, і цим посередником будуть субтитри, які не дають того, що дає нам живе спілкування.

Повертаючись до питання про збільшення кількості української мови у світовому інформаційному просторі, треба не забувати, що сьогодні українська не є мовою міжнародного спілкування, хоча цікавість до її вивчення різко зросла.

Мовами світового спілкування досі залишаються англійська, іспанська, французька. Німецька не належить до цього переліку, але також дуже поширена у світі.

Про українську культуру, про Україну все одно треба збільшувати частку інформування цими мовами. Мовами, які світ зрозуміє. Оце дуже важливо і для академічної спільноти, і для суспільно-політичної спільноти, і для аналітичної експертної спільноти, і для медійної, має бути медійне покриття.

Вчора я з колегою брала участь у роботі іспанськомовного онлайн-телебачення для Латинської Америки. Латинська Америка дуже запаролена і зашлакована російською пропагандою. Інформація з України доходить туди дуже туго. І тому треба розповідати, говорити про Україну, але тією мовою, яку зрозуміє цей регіон.

Про Україну, про українське і українськість потрібно говорити ще й поширеними мовами світу.

Медійники повинні вивчати мови. Не очікувати, що скоро з'явиться оцей штучний інтелект, який автоматично буде там усе перекладати. Титри ніколи не замінять привабливість людини, яка говорить, в очах людини, яка слухає.

Переклади шляхом титрів — це все одно подвійне кодування. Чим більше переключень коду, чим більше перешкод між джерелом інформації і реципієнтом інформації — тим менше інформації доходить.

Якби я зараз говорила англійською, а штучний інтелект перекладав субтитри українською, все одно інформаційні втрати були б значними, тому що ви б спілкувалися не зі мною, ви б спілкувалися із субтитром.

— **Тобто національний пріоритет зараз — це вивчення європейських мов першочергово в медійній сфері?**

Так, і він не змінюється у нас за всі роки Незалежності.

Ми є частиною європейської спільноти, особливо тепер, ми маємо говорити мовами Європейського парламенту і обов'язково мовами міжнародного трибуналу. Ми маємо говорити мовами Європи.

Я би дуже хотіла, щоб наші медійники, окрім англійської, підтягнули і французьку, й іспанську, й німецьку, й італійську. Особливо італійську та іспанську, тому що там велика

частка наших людей. Це провідні країни з провідним голосом у європейській спільноті, але потужність рупора пропаганди проросійської там особливо сильна. Нашим людям, які виїхали туди, дуже не вистачає інформації від нас, це я бачу в академічній спільноті, де постійно запитують інформацію і не знають, де знайти.

— **Русудан, Ви родом із Запоріжжя, але Київ став для Вас рідним. Де черпаєте натхнення, де відновлюєтесь, у яких місцях столиці?**

Так, моя мама живе в Запоріжжі, інша частина родини — в Кривому Розі. У нас такі з ними три гарячі точки.

Надихають мене Золоті ворота. У найстрашніші перші дні війни, коли наступали на Київ, у мене була така мрія: при першій же нагоді (а я мешкаю біля Окружної, де було в перші дні особливо «гаряче») дістатися до Золотих воріт. Це буде означати, що все в нас буде добре. І от я зрештою дійшла до Золотих воріт, і тоді я зрозуміла, що ми вистоїмо. Таке місце сили для мене. До речі, зараз бігтиму на нараду повз Золоті ворота.

— **Ми насправді дуже розвинена в цифровому плані країна. Як Ви думаете, де в міській інфраструктурі важливо нам задіювати оці цифрові технології?**

Ой, я хочу, дуже хочу, щоб у нас цифрові технології зі штучним інтелектом були підв'язані до цифрової гуманітаристики. Це моя давня мрія, щоб Київ був таким самим туристичним центром, як, наприклад, Париж, Мадрид, Лісабон. У нас не гірше і цікаво.

Щоб можна було отримати максимально інформацію за qr-кодом різними мовами про ті ж Золоті ворота, чи про Софію Київську, чи про Михайлівський Золотоверхий. А от технології штучного інтелекту би тоді підтягувалися у вигляді помічника-аватара, який би розповідав історії, давав корисну інформацію різними мовами, проводив міні-екскурсії, підтягував би ще якусь додаткову візуальну інформацію під користувача. Я б дуже хотіла, щоб це стало частиною життя нашого Києва — вічного міста.

Розмовляла Тамара Куцай

Зміни диктує суспільна думка

Ця цифра вражає. 354. Саме стільки вулиць, провулків, проспектів та площ змінили свої назви з 2022 року. Кожна шоста тепер має нове ім'я, не пов'язане зі спадщиною колоніального минулого. І це не враховуючи парків, скверів, музеїв та театрів. Політика трьох «де-» — дерусифікації, декомунізації та деколонізації, яка почалася в 2014 році, наближається до завершення. Топоніміка столиці має тепер цілком європейське обличчя. Тут немає вулиці Московської, але з'явилася Брюссельська. Зникла вулиця Пушкінська, але з'явилася вулиця Байрона. А на місці площі Льва Толстого тепер Площа Українських Героїв.

Крім історичних постатей, столичні вулиці називають іменами Героїв, що віддали життя в нинішній війні проти російського агресора.

Так швидко топонімічне обличчя Києва не змінювалося з 1991 року. І що ще може бути більш промовистим доказом, що ми справді живемо в епоху змін?

Якщо до 24 лютого ще велися дискусії щодо необхідності перейменування вулиць, названих на

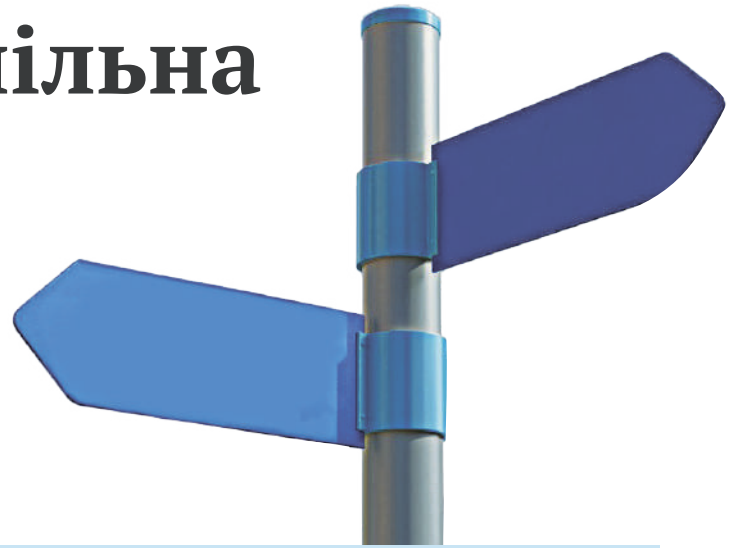
честь радянських та російських діячів, то після повномасштабного вторгнення росії в Україну зміна топоніміки отримала повну громадську підтримку. Згідно з опитуванням соціологічної групи «Рейтинг», проведеним у квітні 2022 року, перейменування вулиць, які містять російські або радянські назви, підтримало понад 65 % українців.

А в електронному голосуванні щодо перейменування об'єктів у столиці, назви яких пов'язані з російською федерацією, додаток «Київ Цифровий» у червні 2022 року отримав понад 6,5 млн голосів.

Проте до нового треба звикнути. Це непросто навіть тим, хто гаряче підтримує радикальну зміну столичної топоніміки. Поїздка Києвом автомобілем із GPS-навігатором може залишити водія-киянина спантеличеним, і треба трохи часу, щоб до нових назв пристосуватись.

Наше видання вирішило допомогти киянам зорієнтуватись у змінах назв.

У цьому номері — про те, які вулиці Києва змінили назви з початку 2024 року. І хто ті люди, які дали їм свої імена.

Які вулиці ще планують перейменувати найближчим часом:

- ▶ вулиця Івана Тургенєва
- ▶ вулиця Брюсова
- ▶ вулиця Боткіна
- ▶ вулиця Генерала Наумова
- ▶ вулиця Крилова
- ▶ вулиця Петра Чаадаєва
- ▶ вулиця Станіславського
- ▶ вулиця Стрілкова
- ▶ вулиця Софії Ковалевської
- ▶ вулиця Вузівська
- ▶ вулиця Костянтина Заслонова
- ▶ вулиця Нахімова
- ▶ вулиця Достоєвського
- ▶ вулиця Пушкіна
- ▶ провулок Вешенський
- ▶ вулиця Мельниченка
- ▶ вулиця Сергія Єсеніна
- ▶ провулок Бехтерівський.

Печерський район:

- вулиця Салтикова-Щедрина — вулиця Сергія Миронова (військовослужбовець, письменник-києвознавець та популярний блогер, загинув під Бахмутом у листопаді 2022 р.);
- скверу між вулицею Михайла Омеляновича-Павленка та Іподромним провулком присвоєно ім'я Дмитра «Да Вінчі» Коцюбайла (27-річний командир окремого механізованого батальйону «Вовки Да Вінчі», один із наймолодших Героїв України, загинув під Бахмутом у березні 2023 р.);
- скверу між вулицями Бастіонна та Михайла Бойчука присвоєно ім'я Миколи Мозгового (український композитор та естрадний співак, автор пісні «Край, мій рідний край!»);
- вулиця Павла Скоропадського — Бессарабський проїзд.

Шевченківський район:

- провулок Тропініна — провулок Анатолія Кудрицького (український історик та видавець ХХ ст.);
- вулиця Отто Шмідта — вулиця Князя Володимира Мономаха (великий князь київський, одна з центральних постатей в історії України-Руси);
- вулиця Академіка Туполева — вулиця Мрії (на честь знищеного росіянами літака Ан-225 «Мрія»);
- частина вулиці Оранжевої (від вулиці Юрія Ілленка до вулиці Дорогожицької) — вулиця Праведників (на честь українців, які рятували євреїв у часи Голокосту).

Святошинський район:

- вулиця Григорія Онискевича — вулиця Павла Глазового

(український поет-гуморист, сатирик);

- вулиця Анатолія Пантелькіна — вулиця Володимира Гапоненка (український льотчик, Герой України, був командиром екіпажу пасажирського літака МАУ, який було збито в Ірані 8 січня 2020 р.);
- бульвар Кольцова — бульвар Миколи Руденка (український письменник, правозахисник, політв'язень радянських концтаборів);
- вулиця Миколи Краснова — вулиця Гетьмана Кирила Розумовського (державний діяч, останній гетьман Війська Запорозького);
- вулиця Спартаківська — вулиця Бахчисарайська;
- вулиця Огарьова — вулиця Олександра Оксанченка (український військовий льотчик, Герой України, загинув 25 лютого 2022 р. у небі над столицею);

- вулиця Червонозаводська — вулиця Олексія Бездольного (український військовослужбовець, Герой України, загинув 28-річним під Бахмутом 5 січня 2023 р.);
- вулиця Булгакова — вулиця Вахтанга Кікабідзе (грузинський актор та співак, великий друг України).

Дніпровський район:

- вулиця Бажова — вулиця Сергія Набоки (український журналіст, дисидент, громадський діяч);
- вулиця Плеханова — вулиця Бориса Мартоса (вчений-економіст, організатор кооперативного руху, Генеральний секретар земельних справ у першому уряді УНР, а за Директорії — міністр продовольчих справ, фінансів, голова уряду);
- вулиця Комбінатна — вулиця Дениса Рачінського (київський

Коментар:

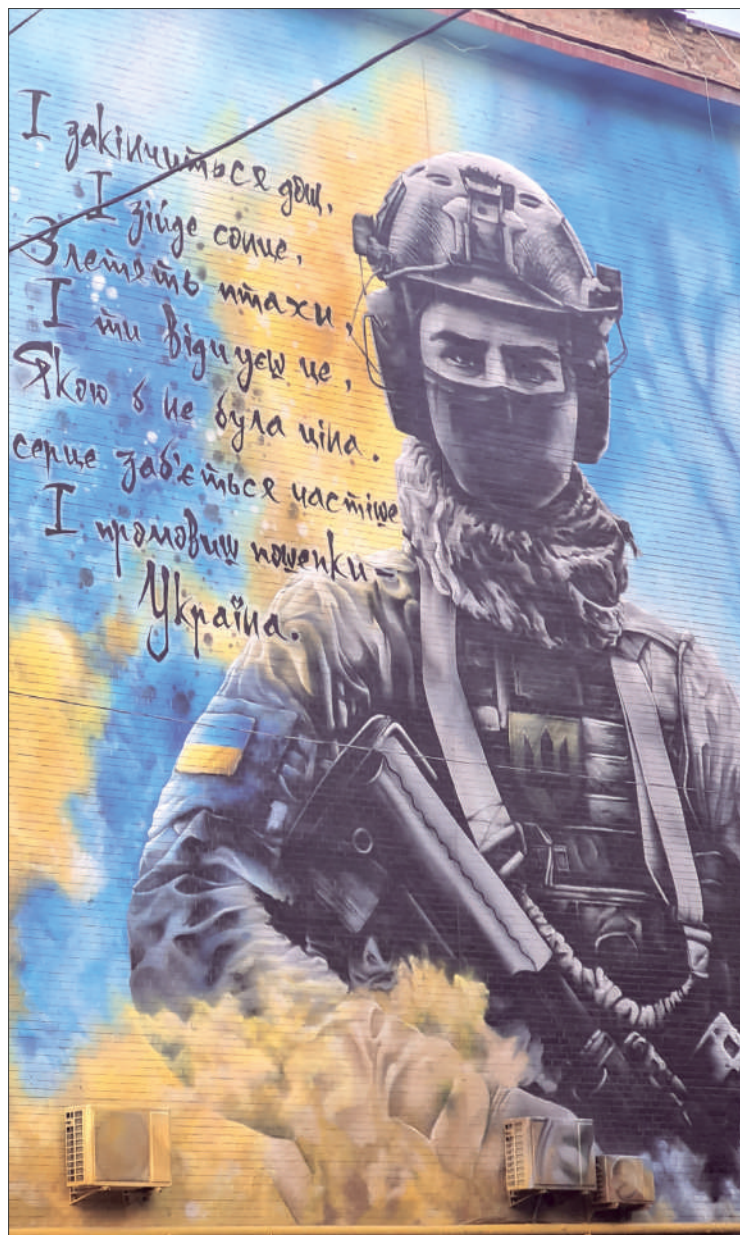
Про те, на якому етапі процес деколонізації і декомунізації зараз, і хто має вирішальний голос, ми запитали в історика та військовослужбовця Олександра Алфьорова, який очолює топонімічну робочу групу при Київраді

«Процес декомунізації вулиць почався у 1991 році з проголошенням української Незалежності. Відтоді почали поступово зникати назви Жовтневих вулиць, числівників на честь 40-річчя, 50-річчя Жовтня, і зрозуміло, вулиці Леніна. Посилвся цей процес у 2014 році після Революції Гідності, яка спричинила першу хвилю деколонізації. Попри успіхи, цей процес залишився дещо нереалізованим. З початком повномасштабної війни суспільство остаточно усвідомило потребу в дерусифікації та деколонізації. Влада почала йти за суспільною думкою. На сьогодні ми маємо, по суті, 97–98 % дерусифікованих та декомунізованих назв у нашій столиці. Залишається ще незначна кількість найменувань, але це суто технічні моменти — через дубляж у назвах, по-

требу в подвійному голосуванні — які поступово вирішуються. І міська влада, і депутати переважно адекватно реагують на пропозиції киян, експертної групи.

Визначальною є думка киян. Хоча пропозиції щодо перейменування тієї чи іншої вулиці подаються не тільки киянами, але й іншими громадянами, які зареєстровані на платформі «Київ цифровий». Експертна група (а до неї входять представники інститутів Академії наук України та Українського інституту національної пам'яті) тільки модерує цей процес. Ми лише рекомендуємо деякі назви, які, на наш погляд, є більш «витриманими» в контексті історії та місцевого значення. Як варіанти назв, так і голосування залежать від громади».

Автор Андрій Береговий

громадський діяч, загинув 23-річним під час оборони столиці 20 березня 2022 р.);

- вулиця Петра Запорозця — вулиця Чорних Запорозців (військове формування кавалерії армії УНР, яке існувало в 1918–1920 рр.).

Подільський район:

- вулиця Верещагіна — вулиця Ворзельська;
- провулок Яблочкова — провулок Компанійський (на честь вільнонайманих полків Гетьманщини XVII ст.);
- проспект Правди — проспект Європейського Союзу.

Голосіївський район:

- вулиця Сеченова — вулиця Зої Бутенко (українська вчена-онкологиня, академік НАНУ, лауреатка Державної премії України).

Солом'янський район:

- вулиця Бакуніна — вулиця Олега Афанаса (український військовослужбовець, загинув в Авдіївці 23 квітня 2016 р.);
- провулок Металістів — провулок Оксани Вороніної (українська акторка театру та кіно);
- вулиця Академіка Карпінського — вулиця Академіка Возіанова (український лікар-уролог, хірург, академік НАН України, його ім'ям названо Інститут урології НАМН України);
- провулок Федосеева — провулок Мар'яна Гаденка (український композитор, поет-пісняр, народний артист України);
- вулиця Сурикова — вулиця Дениса Монастирського (міністр внутрішніх справ України в 2021–2023 рр., трагічно загинув в авіакатастрофі в Броварах 18 січня 2023 р.);

- проспект Повітрофлотський — проспект Повітряних Сил (на честь Повітряних сил ЗСУ);
- вулиця Білгородська — вулиця Василя Овсієнка (український громадський діяч, член Української Гельсінської Групи, політв'язень радянських концтаборів).

Дарницький район:

- вулиця Канальна — вулиця Гліба Бабіча (український військовослужбовець, поет, загинув неподалік Ізюма в липні 2022 р.);
- вулиця Чернігівська — вулиця Братів Чибісеєвих (брати-військовослужбовці, Роман загинув у бою на Приазовському напрямку 11 квітня 2019 р., Валерій (Герой України) — розвідник, керівник групи снайперів, загинув під час битви за Київ у Гостомелі 3 березня 2022 р.).

Деснянський район:

- безіменній площі на розі вулиць Радунської та Милославської присвоєно назву «площа Героїв Чернігова» (на честь оборонців Чернігова під час повномасштабного російсько-го вторгнення);
- вулиця Тургенєва — вулиця Михайла Осадчого (український журналіст і письменник, дисидент, політичний в'язень радянських часів);
- вулиця Миколи Матеюка — вулиця Василя Іваниса (український економіст, політичний та громадський діяч Кубані поч. XX ст.).

Оболонський район:

- вулиця Єрмака — вулиця Михайла Горина (український правозахисник, дисидент і політв'язень, народний депутат України 1-го скликання).

Серед чоловіків у першому ряду Олена Пчілка, Наталя Кобринська, Ольга Кобилянська

Український жіночий рух має чимало здобутків за 140-річну історію. Жінки отримали можливість здобувати освіту, займатися наукою і політикою, обіймати керівні посади. Сьогодні вони вільно обирають, бути в шлюбі чи ні, народжувати дітей чи залишатися чайлдфрі, фарбувати волосся чи ні, кермувати машиною чи носити штани. Проте так було не завжди.

До 140-річчя українського жіночого руху

3 історії заснування українського феміністичного руху

У листопаді 1884 року у Станіславові Наталя Кобринська (письменниця, організаторка феміністичного руху в Україні), за підтримки Ганни Павлик та Людмили Драгоманової, ініціювала створення «Товариства руських жінок», головною метою якого було залучення інтелігентних жінок до літературної діяльності та поширення нових суспільних ідей, адже членкині організації були переконані, що жінки мають бути незалежними та мати рівні з чоловіками права.

На перших загальних зборах, що відбулися 8 грудня 1884 року, зібралося близько 100 жінок з усієї Галичини. Захід відбувся без чоловіків, оскільки жінки відчували необхідність вільно висловлювати свої думки, чого вони б не змогли зробити у присутності чоловіків.

Попри 140-річну історію жіночого руху, від жінок і сьогодні можна почути скарги на утиски в різних сферах життя.

Поговорити про ці та інші важливі питання зібралися нещодавно жінки — представниці різних професійних сфер у Києві, у затишному просторі Workit. Ініціаторкою і організаторкою панельної дискусії «Українка

вчора та сьогодні: війна, родина, суспільство» виступила історикиня й голова ГО «Літопис незламності» Ірина Жигуліна.

Захід «Українка вчора та сьогодні: війна, родина, суспільство» був проведений у форматі форуму, розділеного на такі панельні дискусії:

- об'єктивація та самооб'єктивація жінки як перешкода на шляху до успішного розвитку суспільства;
- професійна самореалізація жінок: стереотипи та скептицизм;
- краса, розкутість, рівноправ'я жінки: стереотипи про шлюб та боротьба з ними.

Про стереотипи у ставленні до жінок прийшли поговорити депутатки, представниці бізнесу, громадські діячки, волонтерки, військові журналістки, освітянки, мисткині, блогерки. Ділилися власним досвідом, боєм і радощами, дізнавалися про перемоги й поразки на шляху боротьби за свої права.

У першій панелі серед спікерок була авторка ГО «Літопис незламності», історикиня Марія Гук, яка розповіла про історію українського жіночого руху та про жінок, які доклали зусиль

до становлення сучасної вільної й незалежної українки.

Серед спікерок другої панелі виступила Ольга Калиновська, журналістка, воєнна кореспондентка, яка поділилася своїм досвідом подолання гендерних стереотипів під час роботи в гарячих точках українського спротиву російській агресії на півдні й сході країни.

Важливим був емоційний виступ Вікторії Пташник, політичній, депутатки Київської міської державної адміністрації, яка розповіла про свої зіткнення із сексизмом у політиці й про непростий шлях жінки в політиці.

3 історії боротьби за виборче право

Завдяки активній діяльності членкинь «Товариства українських жінок», у 1917 р. українки одними з перших у Європі здобули виборче право.

15 квітня 1917 року Тимчасовий уряд ухвалив постанову, згідно з якою виборчі права надавалися усім громадянам, які досягли 20-річного віку, без розрізнення статі, національності й віросповідання.

ГО «Літопис незламності» — це історична агенція, метою якої є професійне історіографічне осмислення історичного моменту українського націотвердження.
<https://litopys.info/manifest/>

3 історії жіночого руху в Києві

Боролися жінки також і за право здобувати вищу освіту. 1878 року в Києві було засновано Вищі жіночі курси, а в 1884 році почав діяти перший український жіночий гурток, який очолила українська громадська діячка О. Доброграсва. У 1901 утворилася жіноча громада, яка через 18 років своєї діяльності виборолася для українок членство в Міжнародній раді жінок. Також у Києві й Харкові працювало Товариство захисту працюючих жінок, що, правда, його засновники вважали другорядним питанням про права жінок і надавали перевагу питанням прав робітниць.

Неабияк вдячні феміністичному руху й сучасні науковиці. Сьогодні доступною для жінок стала не лише вища освіта, а й можливість проводити дослідження з різних галузей науки, у тому числі й у галузі філології. Це відзначила спікерка форуму, представниця Київського столичного університету імені Бориса Грінченка, доцентка кафедри міжнародної журналістики Олена Даниліна. Пані Олена запропонувала учасницям подискутувати на тему фемінітивів, зробила невеличкий екскурс в історію питання та запропонувала теорію й практику застосування фемінітивів у щоденному вживанні й офіційно-діловому стилі.

Після обговорення непростиж тем ставлення до жінок в історії, політиці й науці квітком позитиву стала третя панель та феєричний виступ Катерини Скорих, яка розвінчала досі живі стереотипи у сфері краси й жіночої самооцінки.

3 історії феміністичного руху в радянські часи

Спочатку радянська влада підтримувала фемінізм і декларувала рівність прав жінок

та чоловіків, проте згодом український феміністичний рух зазнав жорсткого контролю з боку влади, що обмежувало його розвиток та вплив. Так, жіночі організації часто використовували для пропаганди радянської ідеології.

Жінок також заохочували працювати поза домом, проте їм не надавали рівних із чоловіками можливостей. Згідно зі статистикою, у СРСР заробітна плата жінок у середньому була на 30 % менша, ніж у чоловіків. Якщо середня зарплатня в СРСР була близько 150 крб, то багато жінок отримували всього 100 крб.

За часів Незалежності, феміністичні організації зосередилися на адвокації гендерної рівності в законодавстві та політиці. Важливими здобутками стали ухвалення законів про протидію домашньому насильству, рівні можливості для жінок та чоловіків у політичній сфері, запобігання сексуальному насильству над жінками та дітьми.

В Україні виникли кілька феміністичних груп та ініціатив: такі, як Феміністична Офензива, Український жіночий союз, FEMEN чи «Жіноча варта», що стоять на захисті людських прав та безперервно надають жінкам та жіночим громадам допомогу.

Сьогодні фемінізм в Україні — різноманітний та активний рух, що відстоює гендерну рівність у всіх сферах життя. Попри консерватизм, патріархальні стереотипи та насильство над жінками, представниці жіночого руху продовжують боротися за справедливість у сучасному суспільстві, а також проводити різноманітні заходи, надавати жінкам платформи для висловлення думок і обговорення важливих питань, посилювати енергію взаємопідтримки й поваги.

Матеріали підготували:
Олена Даниліна, Софія Ярова

Архівне фото з сайту:
<https://kh.depo.ua/ukr/kh/pershi-lastivki-zhinochogorukhu-yak-ukrainki-khikh-stolittya-prosuvalidei-emansipatsii-202003161127854>

Фото заходу:
<https://litopys.info/litopys-nezlamnosti-proviv-dyskusiyyukrayinka-vchora-ta-sogodni-vijna-rodyna-suspilstvo-do-140-j-richnytsi-ukrayinskogozhinochogoruhu/>

31-й «Пробіг під каштанами»: #БіжуЗарадиМаленькихСердець

Цьогоріч під незмінним гаслом #БіжуЗарадиМаленькихСердець відбувся 31-й «Пробіг під каштанами». Він відбувся також незмінно на День Києва, 26 травня, і його організаторами виступили благодійна організація «БФ «Пробіг під каштанами» за підтримки Департаменту молоді та спорту Київської міської державної адміністрації.

31-й «Пробіг під каштанами» об'єднав понад 7 000 небайдужих учасників, які в День Києва вийшли на старт заради порятунку маленьких українських сердець. Як і минулого року в умовах во-

енного стану учасники не збиралися на єдиній локації, а виходили на прогулянку чи пробіжку в будь-якому безпечному місці по всьому світу, щоб подолати традиційні 5 кілометрів.

Учасники вийшли на старт у понад 40 містах та селищах України: Києві, Ярмолинцях, Ладжині, Ворзелі, Крюківщині, Глевасі, Кривому Розі, Ірпені, Бучі, Рівному, Львові, Чернігові, Вишгороді, Чернівцях, Харкові, Вінниці, Василькові, Білгородці, Борисполі, Черкасах, Броварах, Чубинському, Полтаві, Олевську, Олександрії, Коломій, Боярці,

Бахмачі, Путрівці, Пирятині, Варві, Василькові, Житомирі, Ужгороді, Дніпрі, Одесі, Радовелі, Білій Церкві, Білицькому, Хусті, Сарнах, Запоріжжі, Тернополі, Миколаєві.

Офіційний старт за сприяння та організації місцевої громади провели в місті Лубни. Учасники доєдналися до запальної ранкової руханки, а після подолання 5-кілометрової дистанції були нагороджені подарунками від спонсорів, котрих залучила місцева громада.

З кожним роком географія «Пробігу під каштанами» стає все ширшою. До проекту долучаються з багатьох куточків світу і майже з усіх континентів. Цього року з Україною в серці вийшли на старт учасники з Німеччини, Польщі, Литви, Австралії, Великобританії, Канади, Італії, Португалії, Іспанії, Нідерландів, США, Ірландії, Бельгії, Кіпру та Кюрасао.

У межах 31-го «Пробігу під каштанами» за підтримки Посольств України відбулися офлайн-старти в місті Діжон (Франція), Відні (Австрія) та Празі (Чехія).

За традицією під каштанами в Києві пробіглася команда амбасадорів, у складі якої бігли:

Андрій Максименко — медичний директор Центру дитячої кардіології і кардіохірургії МОЗ України.

Володимир Жовнір — генеральний директор ОХМАТДИТ.

Гаель Вєсьєра — його Високоповажність Надзвичайний і Повноважний Посол Франції в Україні.

Юлія Хан — директорка Департаменту молоді та спорту КМДА.

Андрій Джеджула — український актор театру і кіно, теле- та радіоведучий, шоумен, волонтер, та голова благодійної організації.

Юлія Ніколаєва, Юрій Мороз, Олександра Варова — представники найчисельнішої команди (800 учасників) Укргазвидобування.

Ольга Науменко — представниця Райффайзен Банку.

Андрій Сліпук — директор із впровадження системи Helsi.

Ярослав Філімонов — директор компанії Kvertus.

У заході також взяли участь наші захисники: Північне Київське територіальне управління Національної гвардії України, 4-та бригада оперативного призначення імені Героя України, сержанта Сергія Михальчука «Рубіж», перша Президентська бригада оперативного при-

Валентина ГРАМОТУН: «Українська жінка може подолати всі перешкоди»

Наша співрозмовниця — Валентина Грамотун, відома людина в Києві та й не лише, заслужений працівник освіти України, педагог, психолог, директорка дошкільного навчального закладу 474 м. Києва. Волонтерка, співпрацює з ветеранами АТО, з командуванням та особовим складом багатьох військових частин, брала участь у проєкті «Незламні жінки України».

Разом із командою навчального закладу на початку повномасштабного російського вторгнення випікали та готували на нульові позиції наших захисників хлібо-булочки вироби та різноманітні страви. Спекли коровай нареченим, які першими одружилися на передовій. Нагороджена багатьма грамотами Департаменту освіти і науки м. Києва та подяками від військових.

Має родину, дорослу доньку.

Ми зустрілися, щоб обговорити ті виклики, які доводиться долати під час війни, та завдяки чому за будь-яких обставин українським жінкам і надалі потрібно почуватись успішними.

Валентино Миколаївно, розкажіть про себе. Яким чином ваша освітня та професійна траєкторія сприяла вашому успіху в роботі?

Народилася в мальовничому містечку Володарськ-Волинському на Житомирщині, в родині, де завжди цінували українські звичаї та традиції.

З раннього дитинства батьки прищеплювали любов до всього українського. Моя бабуся та мама багато років працювали в дошкільній, тому любов до дітей зародилася з раних років. Під впливом сім'ї відчула потяг до українського мистецтва. Починаючи зі школи та подальші юнацькі роки була активною учасницею

Переконана, що українська жінка може подолати всі перешкоди, надихати на подвиги, допомагати знедоленим і бути чарівною та неперевершеною. Щаслива, що я українка.

ансамблю, хору та театру. Обрядовість стала невід'ємною частиною мого життя. Не повірите, була 23 рази дружкою на весіллях.

Моя освітня та професійна підготовка стала невід'ємною частиною мого успіху. Я закінчила Житомирський державний педагогічний інститут та отримала спеціальність учителя початкових класів і мала можливість відчути всю глибину педагогічної роботи. Подальша освіта в галузі психології лише розширила мої можливості в роботі з дітьми та колегами. А тривала робота в дошкільній

освіті дала мені цінний досвід та відчуття відповідальності перед маленькими вихованцями та їхніми сім'ями.

У вас так багато нагород. Що вони означають для Вас?

Я не женуся за ними. А з іншого боку, вони — підтвердження моєї праці та визнання колег і громади. Медаль «За жертвність і любов до України» від Православної церкви України, а також знак народної пошани «Золота зірка Героя українського народу» та інші відзнаки — це пошана, яка надихає мене продовжувати свою роботу на

значення імені Гетьмана Петра Дорошенка «Буревій», 27-ма Печерська бригада, 25-та бригада охорони громадського порядку імені князя Аскольда, 25-й полк Національної гвардії України та Державна служба надзвичайних ситуацій.

Вкотре продемонстрували свою корпоративну соціальну відповідальність, стійкість та згуртованість український бізнес, некомерційні, благодійні й релігійні організації та державні структури. Усього долучилося до 31-го «Пробігу під каштанами» понад 120 команд.

Першочергова мета 31-го «Пробігу під каштанами» — зібрати кошти для незмінного понад 20 років реципієнта — Центру дитячої кардіології та кардіо-

хірургії Міністерства охорони здоров'я України, на придбання електрохірургічної системи ARC 350 — обладнання для монота біполярного різання та коагуляції, яке дозволяє безпечно проводити операції найменшим пацієнтам з перших годин їхнього життя.

Уже другий рік поспіль «Пробіг під каштанами» в партнерстві з благодійним фондом «Smart Medical Aid» долучився до допомоги Збройним силам України. Зібрані кошти будуть направлені на придбання медичного обладнання для порятунку наших захисників, які віддано боронять нашу державу.

Ще одним учасником 31-го «Пробігу під каштанами» стала БО «БФ Незламні» — національ-

ний реабілітаційний центр, де дорослі та діти, які постраждали від війни, отримують комплексну кваліфіковану медичну допомогу. Частина зібраних коштів буде спрямована на допомогу війсь-

ковим, які перебувають на лікуванні в цьому центрі.

Інформація:

БО «БФ «Пробіг під каштанами»

благо дітей та освітньої системи в цілому.

Завжди важливе, а під час війни тим паче, національно-патріотичне виховання молодого покоління. Ваша думка як педагога щодо цього.

Це основний пріоритет у моїй роботі. Я вважаю, що формування в дітей любові та поваги до своєї країни є важливою складовою їхнього життя та майбутнього. Сприяючи цьому процесу в нашому дошкільному закладі, я намагаюсь забезпечити дітям не лише знання, але й цінності, на які вони зможуть опиратися протягом усього життя.

Українські жінки разом із чоловіками долають зараз багато труднощів. Водночас роль жінки в нашому суспільстві завжди була вагомою і паритетною. Ви сильна жінка, як показує Ваш життєвий шлях. Який Ваш рецепт успіху?

Наші предки завжди жили в любові та злагоді з матінкою-природою та Весесвітом. І важливу роль у цьому відіграла жінка — турботлива, любляча, справедлива, яка може допомогти, а іноді просто скерувати та підказати

правильне рішення. Кожна жінка володіє колосальною творчою енергією. Жінка може любити, надихати, зцілювати, управляти, приносити мир та злагоду.

Які цілі Ви ставите перед собою на майбутнє та як плануєте досягати їх?

КРЕДО МОГО ЖИТТЯ «До кожної дитини ключ знайти. У праці результат хороший мати. Упевнено і творчо до мети. З любов'ю серце дітям віддавати».

Планую продовжувати розвивати наш дошкільний заклад як центр якісної та інноваційної освіти. Моє завдання — постійно підвищувати професійний рівень колективу, впроваджувати нові методики та технології, які сприятимуть розвитку кожної дитини. Крім того, я прагну підтримувати та розвивати партнерські відносини з батьками та громадою, бо від їхньої підтримки залежить успіх нашого закладу. Українська освіта переживає зараз важкі випробування. Але я впевнена, що ми вистоїмо і станемо лише сильнішими.

Розмовляла Таїсія Хархун

Незламні жінки України

Громадська організація «Незламні жінки України» створила та організувала «Український міжна родний благодійний фото проект «Українські жінки незламні та сильні», де через фотовиставки, благодійні заходи, івенти представляє проект у Європі та в Україні.

До проекту долучились понад 160 жінок з різних куточків України, а тепер можуть взяти участь українки, які проживають і за кордоном.

Суть проекту: популяризувати діяльність українських жінок та збирати кошти на потреби ЗСУ й привернути увагу світу ще більше до війни. Також проект присвячений пам'яті наших Героїв-захисників. Серед учасниць є жінки, чий чоловіки Герої України.

Реалізовано проекти в Польщі, Німеччині, Швеції, Іспанії, Румунії та в містах України.

У планах запуск проекту ще в Литві, Болгарії та Норвегії.

Організацією виставок хочуть об'єднати українок у світі та донести жіночий дух єдності.

Зібрані донати планується спрямувати на потреби наших воїнів, які мужньо боронять Україну.

У проекті можна продивитись інтерв'ю з учасницями, ознайомитись з їхніми історіями під час війни, з тим, як вони долали труднощі та знаходили сили жити далі. І якою є для них справжня українська жінка, що собою уособлює. ■

Фото: Анни Гуро

Фото: Софії Литвиненко

Замальовки з КИЇВСЬКОГО МЕТРО

Київське метро... Його можна любити чи ненавидіти, але уявити життя столиці без нього неможливо.

Метро швидко доведе вас з однієї частини міста в іншу без заторів і ремонту доріг. Метро єднає лівий і правий береги Києва, інформує пасажирів у дорозі, передає культурний код і дає прихисток.

Скільки закоханих поєднав київський метрополітен за 64 роки функціонування! Цікаво провести таке дослідження. А ще цікавіше спостерігати за закоханими у вагоні потяга чи на пероні. Ось цілються юні хлопець і дівчина, не зважають на людей навколо, наче прощаються назавжди, а не до ранку, коли побачаться знов в університетській аудиторії. А там пара поважного віку в милих капелюшках ніжно тримається за руки й впевнено крокує на вихід із підземки. Можливо, на них чекає театральна вистава чи прогулянка середмістям. От зустрілися по дорозі з роботи на переході з Майдану на Хрещатик чоловік і жінка, він рішуче перехоплює її важку сумку, а вона полегшено зітхає й спирається на його плече — можна видихнути цей важкий робочий день і їхати разом додому.

У метро часто можна побачити людей за читанням — з електронними книжками чи паперовими, адже столична підземка — найкращий читальний зал! Поки дістанешся, скажімо, з Борис-

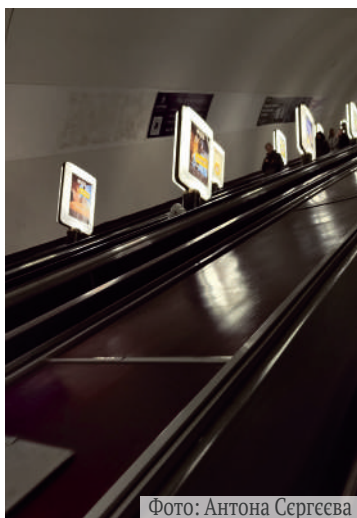

Фото: Антона Сергєєва

Фото: Вікторії Верещинської

пільської до Лук'янівської, чи до Політехнічного інституту, прочитаєш розділ-другий підручника або захопливе оповідання, або й добрий шмат роману. У цьому читальному залі раді будь-яким жанрам і формам, головне — не пропустити свою станцію.

Київська підземка працювала й за карантинних часів, і за будь-яких погодних умов, працює й під час війни.

З 24 лютого метро для багатьох стало не тільки засобом пересування, а й захистом від авіаударів країни-загарбника. До метро йшли старі й малі, люди й тварини, згуртувалися й підтримували один одного, ділилися ковдрами й водою.

Сьогодні в метро можна часто зустріти військових. Вони так само, як і ми з вами, дістаються місця роботи або ж повертаються з місць активних бойових дій на відновлення, або, навпаки, ідуть на Схід чи Південь боронити нашу землю й нас від ворога. Кожен із них самотужки долає цей шлях воїна, а ми робимо все можливе, щоб кожен воїн відчував нашу вдячність і підтримку.

Автор Олена Даніліна

Фото: Єлизавети Литвиненко

Кроки назустріч безбар'єрності

Що відрізняє цивілізовані країни від нецивілізованих?

Простір безбар'єрності як результат ставлення до людей з особливими потребами. У європейських країнах годі уявити станцію метро, чи вокзал, чи міський транспорт, чи установу, чи будь-який заклад, де б не були забезпечені потреби безбар'єрності. Люди на візках самостійно пересуваються містом транспортом, спускаються ліфтом у метро, відвідують за допомогою спеціально облаштованих підйомників, тротуарів магазини, аптеки, кав'ярні, кінотеатри, концерти, тобто живуть повноправним життям.

На наших вулицях ці люди поки що рідкість. Їх ніби немає, але насправді вони є.

Згідно з повідомленням Уповноваженої Київської міської ради з прав осіб з інвалідністю, голови міського комітету доступності Лесі Петрівської, зараз у столиці проживають понад 150 тисяч людей з інвалідністю, з них близько 9,5 тисяч осіб, які набули інвалідність внаслідок війни.

Війна триває, і ці цифри будуть збільшуватись. Людей на візках більшатиме, і потрібно подбати про нормальні умови їхнього життя.

Але безбар'єрність — це не лише про людей з особливими потребами. Це і про матір з дитиною у візочку, яка не може зайти в метро, бо може впасти на крутих східцях, створивши небезпеку для себе й для життя дитини. Це і про пенсіонерів, які вже не мають сили й здоров'я долати бар'єри. І про дітей з інвалідністю, яких у Києві нараховується близько 13 тисяч. Це навіть про людей з валізами, які можуть послуговуватися міським транспортом, економлячи кошти, як це відбувається в цивілізованих країнах світу.

Що ж у столиці вже зроблено для безбар'єрності, робиться і буде робитись?

За словами Лесі Петрівської, у Києві триває процес створення середовища, доступного для всіх людей. Місто позбувається перешкод, які ускладнюють або унеможливають доступ до приміщень та надання послуг для

Фото з Офіційного порталу Києва

людей з особливими потребами. І йдеться загалом про широкий спектр: транспорт, житлову, дорожню інфраструктуру та забезпечення необхідною інформацією.

Оновлений центральний залізничний вокзал Києва

Оновлений центральний залізничний вокзал столиці — позитивний приклад безбар'єрності. Цього вдалося досягнути внаслідок реалізації програми «Безбар'єрна залізниця», яку впроваджує Укрзалізниця з 2023 року. Ця програма інклюзії покликана забезпечити комфорт для людей

з особливими потребами: від закупівлі квитка аж до прибуття в місце призначення, як це, власне, й відбувається в європейських країнах.

Як це працює?

На вокзалі вже є безбар'єрний вхід та вихід, ліфти, спеціальні каси для людей з інвалідністю, де, натиснувши відповідну кнопку, можна отримати допомогу та дізнатися потрібну інформацію. Працює й інклюзивна лаунж-зона, є парк різнопланових колісних крісел, а також спеціальні вагони. А ще з'явилась можливість зробити онлайн-замовлення в ці вагони і послуга допомоги від вокзального помічника як у пункті посадки, так і за місцем при-

буття. Помічник сприяє з посадкою та багажем, дізнавшись про свого клієнта зі спеціальної бази інформації. Згідно з даними УЗ, протягом трьох місяців послугами вокзального помічника вже скористались 1114 пасажирів.

Також безбар'єрні нарешті й убиральні на вокзалі.

З'явилися спеціальні кабінки для годування та перевдягання маленьких дітей — те, що вже є неодмінним атрибутом кожного кафе навіть середнього класу чи будь-якого магазину, чи установи в західних країнах.

Проте на сьогодні на вокзалі повністю інклюзивною є поки що лише одна платформа — №1: розташована на одному рівні

Фото з Офіційного порталу Києва

з потягами й відповідає стандартам безбар'єрності та має розсувні автоматичні двері.

Тож у нас ще попереду багато роботи, як у плані ментальних змін, так і підходів до людей.

Але головне — почати.

Безбар'єрні вулиці

Потреби в безбар'єрності примушують на все в місті подивитись під іншим кутом зору. І не просто подивитись, а й перебудувати та переоблаштувати. А це величезні кошти, бо інколи перепланування коштує дорожче, ніж будівництво з нуля. Проблеми фінансування для нових міських інклюзивних просторів дуже злободенні, але їх не так легко вирішувати під час війни.

Проте подібні проекти уже виходять на вулиці Києва в прямому та переносному значенні. Це і встановлення спеціальних світлофорів, обладнаних спеціальними пристроями звукового оповіщення, і занижені бордюри, і тактильна плитка. Для нас поки що це новина, але ж знову, повторюючись про західні стандарти, тут ми пасемо ще задніх.

Загалом попереду величезні обсяги роботи, починаючи від спеціальних кишень для зупинок міського транспорту, велосипедних смуг і завершуючи цивілізованою формулою паркування авто.

Зараз там, де можливо згідно з будівельними нормами, облаштовують наземні регульовані пішохідні переходи замість підземних, якими важко скориста-

тись маломобільним групам та мамам із дитячими візочками. Уже облаштовано в столиці таких два, а на підході ще заплановано шість.

Чи будемо ми мати безбар'єрний громадський транспорт, у тому числі й метро?

У країнах Євросоюзу, до яких прагне доєднатись Україна, громадський транспорт давно вже пристосований до перевезення людей з особливими потребами. Це і широкі входні двері в наземному транспорті, і місця для колясок, у тому числі й дитячих, і навіть позначки на дверях, де саме ці місця є.

Також розвинений інклюзивний простір мають підземки — метро. Є спеціальні ліфти, якими можуть скористатись люди з особливими потребами, а також спеціально обладнані місця у вагонах та вхід і вихід.

Ми поки що на початку цього великого й потрібного шляху.

Недавно на офіційному сайті Київради було зареєстровано петицію, у якій владу закликають переоснастити київську підземку відповідно до потреб маломобільних людей, які хочуть мати рівні права при пересуванні. Йдеться про обладнання станцій метро ліфтами, пандусами, облаштування входів-виходів, терміналів на доступній висоті для людей у візках тощо. Ці пропозиції під час війни важко втілювати дуже

Фото з фейсбук-сторінки Укрзалізниці

швидко, але на це вже є великий запит від громадськості.

Подальша стратегія щодо безбар'єрного простору

Нещодавно керівники департаментів КМДА спільно з громадською обговорювали плани та результати реалізації Національної стратегії зі створення безбар'єрного простору в Україні за 2023–2024 роки, а також планували свої дії на друге півріччя 2024 року.

Безбар'єрність стосується не лише громадського простору, а й безпосередньо помешкань киян. Лише незначна частина багатоквартирного житла в столиці облаштована сьогодні згідно з вимогами для безбар'єрного проживання: немає пандусів, ліфтів, вузькі двері тощо. Тож до кінця

2024 року планується облаштувати пандусами 400 будинків.

Простір безбар'єрності має збільшуватись, адже недавно Київрада ухвалила рішення про виділення 25 мільйонів гривень кожному району міста на облаштування пандусів, ліфтів тощо.

Продовжуватиметься збільшення безбар'єрності в медичних закладах та в місцях відпочинку киян: парках, скверах та зелених зонах. Безбар'єрність буде важливим і обов'язковим тепер фактором і при проектуванні пішохідних тротуарів та зон для відпочинку. Будуть допомагати киянам і спеціально створені цифрові сервіси.

Київ, сьоме за чисельністю місто Європи, братиме подальший курс на безбар'єрність. Бо це гостра необхідність, з якою ми трохи запізнились.

Авторка *Тетяна Терещенко*

Фото з фейсбук-сторінки Укрзалізниці

РЕАБІЛІТАЦІЯ: як нам якісно і швидко відновлюватись

Війна – безжальна, вона нівежить людські тіла й душі, позбавляє спокою. Але треба триматись, набиратись сил, відновлюватись і жити далі. Для цього людство й придумало реабілітаційні центри, які стають неабияк популярними в столиці. Про один із них – у нашій розповіді.

З чого починається театр, знають усі. А з чого починається реабілітаційний центр?

Найперше – із вдячності військовим, з безплатної якісної допомоги їм, з викликів стрептипам «це неможливо відновити», з потреби воїнів соціалізуватися.

Скільки років пошуку, оптимізації, планування знадобилося для створення доступної технології реабілітації: навіть мікроскопи й лупи не здатні подати це адекватно, – кажуть у проєкті «Велнес-технології», розташованому на Подолі, який заснували і втілюють у життя Володимир Білий та Дмитро Мінаков.

«Після піврічного затишшя у гіпервипробуваннях ми нарешті навесні цього року відчинили двері нашого реабілітаційно-рекреаційного центру. Насамперед для військових – низький їм уклін і довчна пошана! Для яких довготривала реабілітація до повного одужання та віднов-

лення втрачених функцій, наскільки це можливо, у нашому центрі є безплатною. Як і для усіх цивільних, хто потребує також доступної високоякісної реабілітації після інсульту, інфаркту, травм, операцій тощо, – каже директор «Велнес-технологій» Володимир Білий. – Двері нашого закладу в історичному центрі Києва відчинені щоденно для кожного й кожної без винятку, хто хоче бережливо оздоровитися та відновитися».

До війни, за його словами, потреба в реабілітації в рази перевищувала спроможності реабілітаційних спортивно-оздоровчих осередків. А тепер і поготів. Тож тут хочуть, щоб усі без винятку без бюрократії та паперів отримували повсякчас якісні послуги з:

– відновлення та розвитку функцій після травм та захворювань опорно-рухової, нервової або кардіореспіраторної систем;

– зменшення болю у спині та суглобах, головного болю, депресивних станів, метеозалежності;

– нормалізації артеріального тиску;

– налагодження обміну речовин;

– покращення пам'яті та здатності до зосередження уваги;

– збільшення витривалості, сили, гнучкості та координації;

– оздоровчого фітнесу;

– авторських методик омолодження;

– антистрес-програм;

– масажу тощо.

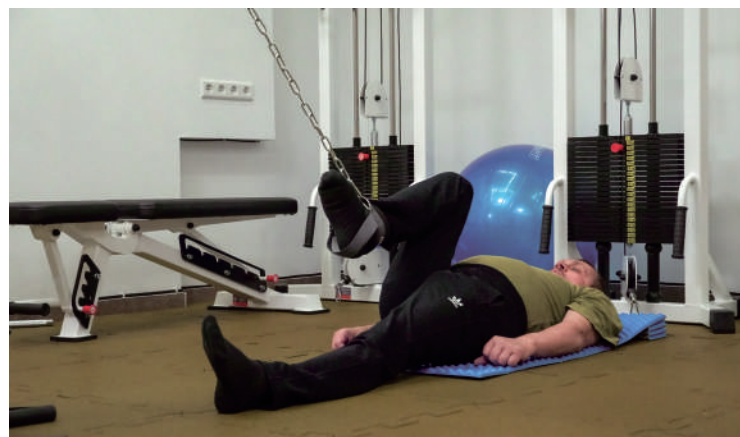
Методикою фізичного терапевта для розпрацювання суглобів перед операцією та опісля скористався, наприклад, військовий та журналіст Віталій Олійник: «Реабілітолог допоміг мені суттєво зменшити болі в ногах при ходьбі. Упевнений, що така методика допоможе багатьом військовим та цивільним якісно відновитися після травм,

хвороб чи операцій та повернутися, наскільки це можливо, до активного способу життя».

У центрі навчають людей технології відновлення у подальшому процесі оздоровлення. «Тобто людина стає самодостатньою для реабілітації надалі вдома. Це обов'язковий підхід, адже мережа всіх медичних та немедичних закладів не здатна осягнути всіх, хто потребує реабілітації, особливо довготривалої», – зазначає співзасновник «Велнес-технології» Дмитро Мінаков.

До слова, згідно з даними Міністерства охорони здоров'я України, щороку близько 200 тисяч пацієнтів потребує якісної медичної реабілітаційної допомоги. Для охоплення такої величезної кількості людей з їхніми унікальними потребами перед надавачами реабілітаційних послуг постає потреба в новаторських та системних рішеннях, аби кожен мав доступ до більш якісного життя.

Нерідко оздоровчі запити людей обумовлені і фінансовими спроможностями. Хтось потребує VIP-обслуговування, а хтось не в змозі оплатити реабілітаційні послуги. Та хіба це має бути перешкодою? Тож у центрі врахували й це. Так, кожен охочий може скористатися навіть безоплатними тренуваннями щопонеділка, щосередини та щоп'ятниці о 18:00 за попереднім записом.

З огляду на брак фахівців у центрі діє синергічна кооперація тих, хто потребує знань та тих, хто потребує відновлення. Тому заклад активно співпрацює з університетами, в яких готують фахівців із реабілітації. Наразі тут проводять безкоштовні навчальні тренінги, а в планах — зробити центр базою практики для здобувачів вищої освіти. «Залучаємо активних студентів, охочих опанувати технології доступних оздоровчих тренувань. Системний підхід полягає і в тому, що після травми та операції процес відновлення не завершується відновленням втрачених рухових чи інших функцій або

ж випискою з медичного закладу. Повне відновлення — це повернення людини в соціум, у сім'ю, на роботу, можливість подорожувати», — підсумовує директор реабілітаційного закладу Володимир Білий.

У цьому центрі поєднують відновні послуги з рекреаційними: тури на байдарках, велотури, квести, спортивні ігри. Це дає змогу залучати людей до фізичної активності, у процесі якої налагоджується комунікація та взаємодія між учасниками: знайомляться, спілкуються, встановлюють дружні взаємини. У процесі рекреаційної діяльності люди з інвалідністю чи після травм набувають навичок щодо подолання бар'єрів як фізичних, так і соціальних. І це двосторонній процес. З одного боку, соціалізуються люди з інвалідністю, з іншого — суспільство звикає до того, що вони є частиною соціуму.

Центр повністю облаштований для людей з інвалідністю та на кріслах колісних. У планах — створення та підтримка

ініціатив з оновлення міської інфраструктури згідно з вимогами універсального дизайну (безбар'єрності), в якому жити й діяти комфортно всім: і людям з інвалідністю, і батькам з дитячими візочками, і людям похилого віку.

Нині багато українців скаржаться на біль у спині, суглобах, шиї та попереку, на м'язові спазми, запаморочення, метеозалежність, підвищений тиск, порушення обміну речовин, хронічну втоми. Кожна людина після інсульту, інфаркту, травм, операцій тощо потребує якісної реабілітаційної допомоги. Це найпоширеніші запити, з якими звертаються до «Велнес-технологій». Ці проблеми успішно вирішують у закладі. Його відвідувачі подивовані тим, що інструменти оздоровлення у їхніх руках. І що це може бути настільки просто та дієво. До того ж на заняттях у центрі приділяють достатньо уваги анатомії руху в тілі, багато працюють над технікою виконання вправ та природним шляхом стимулюють корисні

для здоров'я фізіологічні процеси, як-от:

- обмін речовин,
- кровообіг,
- активацію та заспокоєння нервової системи (процеси збудження та гальмування),
- виділення гормонів.

Отож, зрівнявши годинники, підсумуємо. Технології не стоять на місці, як і можливості з відновлення людей чи то засобами реабілітації, рекреації, чи соціальними ініціативами, чи із залученням технологій доступних оздоровчих тренувань. Оздоровлення, що доступне кожному, починається з усвідомлення і віри.

Цей проект, як і багато інших у нашій країні, показує, наскільки українці є соціально орієнтованими та творчими особистостями, здатними у вервечці викликів та перепон перетворювати проблеми на корисні й важливі для суспільства речі.

Тож і з чого починається реабілітаційний центр?

*Матеріал підготувала
Світлана Біла*

Міжнародну премію Гутенберга-2024 присуджено директорці Музею книги і друкарства України Валентині БОЧКОВСЬКІЙ

Фото з архіву Валентини Бочковської.

Премія Гутенберга вручається один раз на 2 роки і присвячена винахіднику друкарського пресу Йоганну Гутенбергу. Її започаткували 1968 року і вручають за видатні мистецькі, технічні чи наукові досягнення в галузі поліграфічного мистецтва. Цього року вперше за всю історію премії нагороджується представник з України. Церемонія вручення премії Гутенберга-2024, грошова частина якої складає 10 тисяч євро, відбудеться 22 червня 2024 року в німецькому місті Майнц.

Валентина Бочковська прокоментувала цю подію в ексклюзивному інтерв'ю нашому виданню:

«Я вважаю, це велика честь не лише для мене, а й велика честь для України, для нашого музею, колективу, наша праця дуже високо поцінована. Для мене ця нагорода, окрім того, що була величезною несподіванкою, накладає й величезну відповідальність. Адже тепер, коли про наш музей знають, цікавляться, це потребує від мене, від нашого колективу дуже великої роботи, щоб бути ще більш релевантними тим подіям, що відбуваються у світі».

За її словами, музей давно активно впроваджує міжнародну діяльність і з минулого року став членом Асоціації європейських музеїв друкарства. Він єдиний з-поміж близько 12 музеїв друкарства, які є в Україні, хто входить до цієї Асоціації.

Активна міжнародна співпраця сприяє ефективній та корисній комунікації, запозиченню прогресивних світових практик,

у тому числі й щодо рівня збереження експонатів, налагодження контактів, обміну інформацією.

Музей книги і друкарства України було створено в 1972 році, у його колекції — 58 тисяч експонатів, серед яких — численні манускрипти, стародруки, рідкісна література, гравюри, кліше, поліграфічні машини, а також роботи відомих українських художників-графіків.

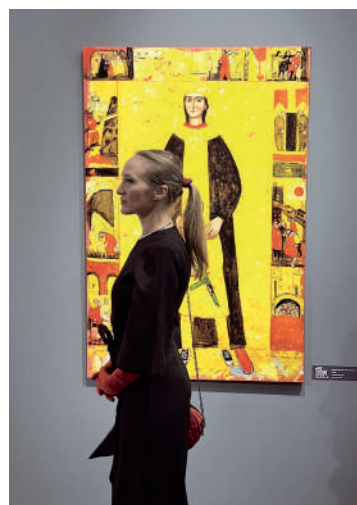
«Музей присвячено створенню книги на наших теренах з найдавніших часів, а це фактично X–XI століття і по сьогоднішнього дня. І це велика відповідальність — презентувати світоглядні позиції українців і їх зміну в часі. Раніше ми знаходились під тиском колонізаторської політики росії щодо України. Було дуже багато міфів про три братні народи, про момент уживання української мови на наших теренах, багато іншого. Зараз відкрилися архіви, з'явилася велика кількість наукових досліджень, а, отже, відбувається переосмислення», — зазначила Валентина Бочковська.

За її словами, Музей книги і друкарства України впроваджує на сьогодні ряд важливих проєктів, серед яких — віртуальний портал музею книги і друкарства, активне оцифрування колекції стародруків та рукописів, загалом оцифрування експонатів, що особливо актуальне під час війни, проводить виставки, екскурсії, майстер-класи тощо.

«Ця нагорода — не лише визнання, а й велика праця, бо ніхто не скасовує докладання подальших зусиль з розбудови Музею».

Триває важка боротьба з агресивним сусідом — росією, тож міжнародна діяльність має бути не лише на рівні різних гілок влади, дипломатичних інституцій, а й дуже важливо, щоб це відбувалося на горизонтальному рівні, коли інституції, споріднені за своєю діяльністю, між собою контактують, і тоді ми в цьому випадку стаємо ще сильнішими», — наголосила директорка Музею книги і друкарства України.

Авторка Тетяна Терещенко

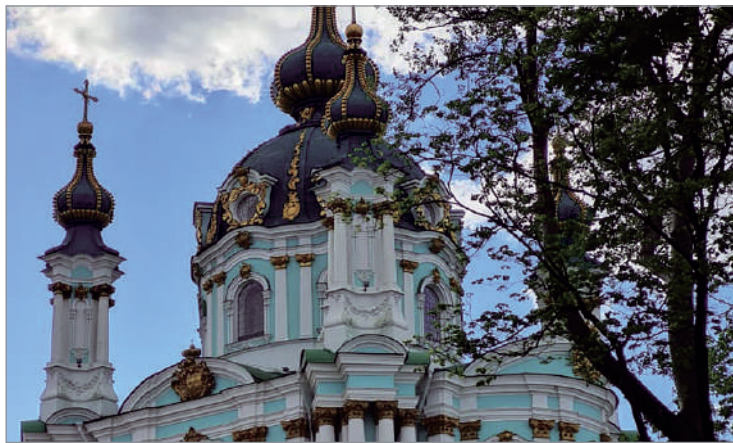

Коли перетинаєш Дніпро і дістаєшся правого берега, Андріївська церква, яка височіє над усім Києвом, впадає в око своєю величчю та яскравістю. Цей бароковий шедевр, збудований відомим архітектором італійського походження Бартоломео Растреллі, знаходиться на найкрутішій горі столичного правобережжя.

Церква схожа на щось дивовижне, і з її балюстради відкриваються красиві панорами Дніпра та Подолу.

Історія Андріївської церкви сягає глибокої давнини. Саме тут, згідно з описами Нестора-літописця, стояв колись разом із учнями апостол Андрій Первозванний і, встановивши на пагорбі дерев'яний хрест, напрокував створення величного міста з великою кількістю церков. Його пророцтво здійснилось — величний Київ постав, а на горі на його честь протягом століть постають храми.

У 1215 році тут було збудовано Хрестовоздвиженську церкву,

Історія Андріївської церкви

яка простояла до початку XVII ст. Далі на її місці збудували дерев'яну церкву, яка чи то згоріла, чи була зруйнована вітром наприкінці XVII ст.

А вже Андріївську церкву звели у 1747–1762 роках за проектом архітектора Франческо Бартоломео Растреллі, і вона має палацові елементи.

Андріївська церква вирізняється унікальним внутрішнім оздобленням. Також у ній зберігся єдиний у світі бароковий іконостас, який проектував славетний Растреллі. А на картині Платона Бориспольця «Проповідь Андрія Первозваного» один із персонажів схожий на Тараса Шевченка, який на час

її написання був арештований, тож автор на знак солідарності зобразив його в образі вершника.

Цікаво, що церква не має дзвонів. І цей факт також оповитий легендами. Нібито в глибинах гори знаходиться чи то річка, чи потужне джерело, яке від ударів дзвонів може прокинутись і залити водою місто. Кажуть, начебто легенда й не така вже легенда: при будівництві й справді проігнорували тамтешнє джерело. Тому тут відбуваються час від часу зсуви ґрунту, а церква потребує ретельного догляду та капіталоукладень.

З 1987 року Андріївська церква входить до складу Національного заповідника «Софія Київська». Також її внесено до попереднього списку Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО.

Знайдіть час і відвідайте цей архітектурний шедевр. Зі стрімкої гори протягом століть вона багато бачила і може вам тихенько розповісти про це. ■

Оаза паркової краси: Феофанія

Київ вигідно вирізняється з-поміж інших європейських міст дивовижною комбінацією урбаністики, паркового мистецтва й первозданної природи. Унікальною зеленою перлиною називають парк-пам'ятку садово-паркового мистецтва «Феофанія», який знаходиться в Голосіївському районі Києва на схилах Феофанівської балки.

Історія цієї місцини нагадує її ландшафт з підйомами і впадинами.

Кажуть, що раніше ця місцевість називалась Шахраївщина. Невідомо, чому так. Мабуть, тут селилися всілякі шахраї і їм було досить добре, втім, як і номенклатурі радянських та пізніших часів, які їздили сюди лікуватись та відпочивати.

А перші письмові згадки про Феофанію датуються 1471 роком під назвою Лазарівщина: тут жив

колись та тримав свою пасіку благочестивий старець Лазар. Мед, зібраний із запашних квітів цієї місцевості, був надзвичайно смачний і люди прозвали це місце пасічним.

У XVI столітті Лазарівщина належала Києво-Печерській Лаврі, а потім була власністю митрополита Петра Могили — видатного просвітника та батька української теології.

Далі місцевість була у володінні настоятеля Михайлівського

монастиря Феофана Шиянова, звідки й пішла вже нова її назва — Феофанія, замість попередньої Лазарівщини. Феофан звів тут для своєї літньої резиденції архієрейський будинок і Михайлівську церкву.

Потім тут розміщувались монахи зі скитами, яких непримиримо розігнала радянська влада, а майно, звичайно ж, експропріювала. Натомість розміщували тут скотарню, птахоферму та навіть соціалістично-робітничий кооператив.

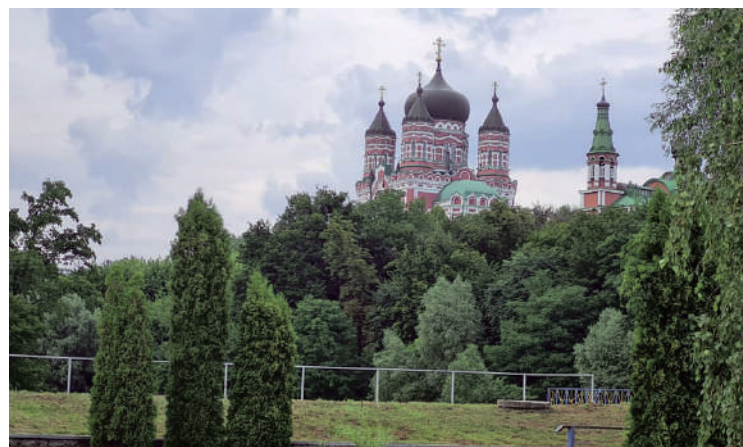
У межах Феофанії знаходиться неймовірно красивий Свято-Пантелеймонівський жіночий монастир, зведений за проектом архітектора Євгена Примакова в 1914 році.

Собору пощастило: у часи комуністичної боротьби з релігією

його не знесли, а розмістили тут цехи Інституту механіки. І саме тут під керівництвом академіка Сергія Лебедева, якого називають творцем першого в Європі комп'ютера, діяла лабораторія, де й виготовили перший комп'ютер. І, мабуть, без божої допомоги не обійшлося.

У 70-х роках минулого століття Феофанія стала парком-пам'яткою садово-паркового мистецтва загальнодержавного значення. Тут гармонійно поєднано паркове будівництво з природними ландшафтами та мальовничим каскадом озер.

Воду в озерах називають цілющою, так само як і в джерелах, що є на території Феофанії, і по яку частенько ідуть сюди люди, спрагнувши за природнім: водою, красою, повітрям. ■

ВОЛОДИМИРСЬКИЙ СОБОР: історія історій

Одна з перлин древнього Києва – Володимирський Собор, який виблискує золотими зірками на семи синіх куполах на столичному бульварі Тараса Шевченка.

Сьогодні тут, як ніколи раніше, звучать молитви матерів, які чекають синів із війни, чоловіків із бойовими пораненнями, які згадують своїх побратимів, вдів, пекучі сльози яких падають на свічки.

Молитви звучать біля ікон святих, розписаних відомими

художниками. Собор будували 20 років – з 1862 по 1882 роки. До його розпису були залучені ушавлені на той час майстри пензля. Так, наприклад, Микола Пимоненко написав тут дві ікони: «Св. Анна» та «Микола Мірлікійський». Представлені в інтер'єрі Собору й орнаменти

геніального Михайла Врубеля із зображенням янголів та дивовижної краси природи. Із Собором пов'язані його творчі пошуки й душевні сум'яття. Не менш важкою й дещо подібною до долі Михайла Врубеля стала й доля ще одного розписувача – київського художника Сергія

Костенка. Божественне й земне – все тут ніби переплелось.

Володимирський Собор було зведено в неовізантійському стилі. Архітектори теж зіркові на той час: Павло Спарро, Іван Штром, Олександр Беретті. В їхніх долях теж багато чого переплелось. І хоч не так, як у художників, але були свої злети й падіння.

Унікальний Володимирський собор і своїм оздобленням. Його центральний іконостас та підлога мармурові. Мармур для цього постачали з Італії, Бельгії, Франції й Іспанії. А до мозаїчних робіт залучались венеційські майстри.

Совети надумали створити тут Музей антирелігійної пропаганди. Добре, що хоча б не клуб танців! Собор то відкривали, то закривали.

У часи Незалежності у Володимирському Соборі постала Київська патріархія Української Православної Церкви, започаткувавши великі прогресивні зміни.

Ось така історія цього Собору, в якому відгомін нашої української історії. Тут відчувається особливий дух старого і сучасного Києва. ■

Культове самотутнє місце, оповите легендами, згадками про колишні події та містикою.

Андріївський узвіз – одна з візитівок Києва: тут частіше, ніж де-інде в столиці, можна чути іноземні мови. На Андріївському знаходиться Музей однієї вулиці, але насправді ця вулиця й без того сама собі музей.

Український Монмартр – Андріївський узвіз

Андріївський узвіз виник ще за часів Київської Русі і сполучав гору Старого Києва з Подолом, проходячи поміж такими горами, як Андріївська, Замкова, Уздихальниця та Старокиївська.

В епоху середньовіччя узвіз продовжив упорядкуватися.

На початку XVIII століття Андріївський узвіз було розширено, аби тут могли проїхати не лише вершники, а й запряжені кіньми та волами вози.

Саме у XVIII столітті узвіз отримав назву Андріївський, імовірно – від однойменної Андріївської церкви, збудованої відомим

архітектором італійського походження Бартоломео Растреллі.

Деякі легенди пов'язують цю назву зі святим Андрієм, який нібито тут побував і вплинув на те, щоб вода спливла вниз.

Один із найстаріших будинків на Андріївському узвозі – будинок номер 34-В, побудований Міхалем Грабовським, польським письменником та істориком, який захоплювався українською культурою. Колись у ньому збирались засновники Кирило-Методіївського братства. Бували тут Пантелеймон Куліш, Тарас Шевченко, Микола Костомаров та Леся Українка.

Загалом вулицю було забудовано в 90-х роках XIX – на початку XX століття.

У будинку № 22-а мешкав відомий український диригент та композитор Олександр Кошиць.

У будинку № 21 працював видатний український скульптор, кінорежисер і драматург, народний артист України Іван Петрович Кавалерідзе. Саме на узвозі знаходиться і створений ним пам'ятник Тарасу Шевченку.

Загалом старовинною бруківкою Андріївського узвозу ходило багато людей, відомих і не дуже,

зі своїми печаллями, радіщами, сподіваннями й розчаруваннями.

Усередині XIX століття тут були будинки розпусти.

Тепер на Андріївському узвозі розташовано багато майстерень, ресторанів та кав'ярень. Чути різноголосся іноземних мов. Знаходиться тут і довжелезна галерея просто неба, де митці демонструють свої твори, а ряди яток пропонують сувеніри, рукоділля, антикваріат тощо.

Тут завжди гамірно і цікаво. Київ важко уявити без Андріївського узвозу. ■

Як оберігати свій психологічний стан під час війни: поради психолога

Як дати собі раду в тяжких умовах війни? Як уберегтися від виснаження? Як зберегти в нормі власний емоційний фон і заспокоїти інших? Ми переживаємо зараз такі моменти, про які нам не розповідали в підручниках, і ми навіть не уявляли, що нам це знадобиться. Тож ми зібрали найбільш поширені запитання і звернулися за відповідями до фахівця.

Чи зазнають негативного впливу стресу особи, які не беруть участь у бойових діях і не є прямими свідками бойових дій?

Війна руйнує не лише домівки та вулиці, не лише інфраструктурні об'єкти та будівлі. Нищівний вплив війни спрямований також і на крихке та тендітне психологічне благополуччя людини. І якщо вплив пов'язаних із війною стресів на військових, осіб, які живуть у прифронтових містах та вимушених переселенців, є очевидним, то цивільне населення, яке проживає у містах центральної та західної частини країни, в умовній безпеці, часто залишається поза увагою. Але насправді кожен українець зараз більшою чи меншою мірою отримує психотравматичний досвід. Це може бути як безпосередня «велика» травма (що виникає через поранення і фізичні страждання, втрату близьких, участь у бойових діях тощо), так і травма свідка (внаслідок чи не щоденного спостереження за жорстокістю, насильством та руйнуваннями), травма дезадаптації (через зміну звичних умов життя), екзистенційна травма (пов'язана із втраченою життєвою смислом) та багато інших. Тож кожен із нас зараз одночасно накопичує і долає власний травматичний досвід.

Чи всі ми маємо ПТСР зараз? Чи всі матимемо його після завершення війни?

Насправді, згідно з даними досліджень, ПТСР (посттравматичний стресовий розлад) мають близько 20% людей, які пережили травматичні події. Тобто попри всі стреси і страждання, які зараз є в наших життях, переважна більшість людей має внутрішній ресурс, щоб вистояти, і замість розладу набути

те, що називається посттравматичним зростанням. Посттравматичне зростання пов'язане з переоцінкою цінностей, оволодінням навичками, формуванням нових життєвих орієнтирів, що відбувається після пережиття людиною складних, кризових, драматичних подій. Тож чи не найперше завдання фахівців сфери психічного здоров'я зараз — психологічна просвіта і профілактика, спрямована на попередження ПТСР і зменшення його потенційного поширення.

То що ж робити, щоб замість ПТСР мати посттравматичне зростання?

Ключовою якістю, яка забезпечує здатність людини протистояти негативним наслідкам стресу та відновлюватись після психотравматичних подій є резильєнтність. Резильєнтність — це процес подолання стресових ситуацій, життєвих негараздів, змін або можливостей у такий спосіб, що призводить до ідентифікації, зміцнення та збагачення захисних факторів. Отже, наше основне завдання сьогодні — плекати власну резильєнтність.

Як же це робити?

Для цього варто піклуватись про п'ять основних життєвих сфер.

Думки. Часто в кризових умовах ми стикаємось з некорисними, тривожними або депресивними думками, які не сприяють покращенню нашої життєвої ситуації, а лише засмучують та пригнічують. Саме тому дуже важливо розвивати в собі уміння дистанціюватись від таких думок.

Що саме треба робити? Помітивши, що певна думка викликає сильний емоційний дискомфорт, проаналізувати, чи є вона корис-

ною. Тобто, чи можна, спираючись на неї, вчинити якісь дії для покращення ситуації. Якщо ж ні — варто переключитись на іншу активність, яка буде достатньо захопливою, щоб відволікти від печальних думок. Часто такою активністю можуть стати навіть рутинні справи: приготування їжі, наведення ладу в помешканні тощо.

Поведінка. Також безумовно важливою для протистояння стресам є достатня кількість поведінкових активностей упродовж дня.

Що саме треба робити? Звечора робити плани на наступний день, зважаючи на те, щоб ці плани містили також фізичні активності: прогулянки на свіжому повітрі, можливо, тренування, активні заняття вдома. Словом, якщо ви вирішуєте, проїхатись кілька зупинок транспортом, чи пройтись пішки, пройтись — завжди краща ідея. Недарма ж фахівці сфери охорони здоров'я, починаючи від сімейних лікарів, так часто говорять про десять тисяч кроків, які потрібно «находити» щоденно.

Соціальні взаємозв'язки — тобто тепле, приязне спілкування, відчуття приналежності до групи, розуміння того, що поруч є люди, готові підтримати та прийти на допомогу. Усе це — потужний чинник протидії стресам.

Що саме треба робити? Визначити коло людей, спілкування з якими дає відчуття зцілення та відновлення. Ретельно підтримувати це спілкування попри всі події та відстані, що нас розділяють.

Ресурси. Важливою складовою плекання резильєнтності є розуміння своїх ресурсів. Адже саме турбота про себе, найменші дрібнички, що можуть покращити настрій та психологічний стан, є потужним способом під-

тримати себе та наснажити на протистояння щоденним стресам і викликам.

Що саме треба робити? Скласти список власних ресурсів (наприклад: читання книжок, заварювання і пиття чаю, ігри з хатніми улюбленцями тощо) та намагатись реалізувати їх у своєму щоденному житті.

Цінності — зв'язок того, що ми робимо щодня, з тим, що вважаємо дійсно важливим. Що саме треба робити? Передусім, стишитись і подумати, а що для мене є найціннішим. Для когось це сім'я, для когось — альтруїзм і допомога іншим, для когось — робота та кар'єра, для когось — творчість. Визначившись зі своїми цінностями, поставити собі два питання: 1) що я робив(-ла) упродовж минулого тижня відповідно до цих цінностей? 2) що я можу зробити наступні три дні, щоб жити згідно з цими цінностями? Повторювати ці практики потрібно регулярно, адже орієнтація на цінності потрібна як при тактичному, так і при стратегічному плануванні свого життя.

Насправді, питань до психолога в часи війни виникає безліч. Тут ми спробували дати відповіді на найбільш поширені з них. Але якщо вам хочеться дізнатись більше, запрошуємо до перегляду на YouTube нашого подкасту #Психологічна діалогія, у якому предствники кафедри практичної психології Університету Грінченка та зовнішні спікери обговорюють найгостріші теми сьогодні.

Авторка Олена Литвиненко, доктор психологічних наук, доцентка, завідувачка кафедри практичної психології Університету Грінченка

(Було використано матеріали: Richardson, G. (2002). The metatheory of resilience and resiliency. *Journal of Clinical Psychology*, Vol. 58 (3), 307-321. Хайтович, М. В. & Місоро, О. М. (2022). Епідеміологія, патофізіологія та лікування посттравматичного стресового розладу. *Огляд. Медична наука України*, Vol. 18, No 1, 40-53).

Фото: Софія Ярова

«...Наче в крила поранені ангели»

Фото з архіву Людмили Живолуп

Надзвичайно красиві вишиванки, неймовірні вишиті рушники, на яких давні узори переплелися із самою історією, багатобарвне поетичне слово та музика...

Усе разом це створювало дивовижно святкову, хоча водночас і просту, як і все справжнє та сутнісне, атмосферу творчості й піднесення. Зустріч митців слова в Національному музеї літератури з нагоди Дня вишиванки, яка відбулася за підтримки Київської організації Національної Спілки письменників України, мала назву «Поезія у вишиванці» — і годі шукати більш точної і виразнішої назви.

Поети сучасності — хто вони і які? Чим надихаються і на що спираються у своїх таких тендітних і водночас надмічних світах, аби добувати чисту і світлу енергію поєднанням слів, рим та ритмів і дарувати її потім іншим?..

Фото з архіву Людмили Живолуп

*****
Ось тобі світ.
Свіжі соняхи в нім — сателіти.
Ось алфавіт,
де хитаються тіні від літер.
Сповнена зваб
довга стежка від тину до граба.
І між кульбаб
ти також — трохи вища — кульбаба.

Ось тобі сміх.
Манить стріхою бабина хата —
з неї б ти зміг
найсолодшу хмаринку дістати.
Високо скрізь,
та без страху смієшся до сліз ти:
дивом заліз,
а тепер невідомо, як злізти.

Ось тобі бал —
гобеленом старої подушки:
ниток різьба
висікає тріумф Попелюшки.
Йде черед
перетворень гарбузяно-динних,
та не біда,
бо насправді — несправний годинник.

Крапка. Пробіл.
Срібні спалахи на моніторі.
Ось тобі біль —
як перетин сліпих траєкторій.
Тануть світи,
і бали осипаються сміхом.
Ось тобі — ти.
...І так близько до неба зі стріхи.

Людмила Живолуп родом із Черкащини, зараз проживає в Київській області — селі Чубинському Бориспільського району, малій батьківщині автора слів українського гімну. У ліричних спогадах на мікрофон говорить, що вишиванка для неї — це уособлення дитинства і свята. Дитинства не лише її самої, яка виросла в сільській хаті з рушниками, а і її бабусі Олександри: удома зберігається сорочка, яку бабуся вишивала семилітньою дівчиною, коли пасла гусей. А відтінок свята — це тому, що мама завжди на весілля, які відбувалися в селі, одягала вишите вбрання.

Людмила згадує, що маленькою, прокидаючись вранці, завжди

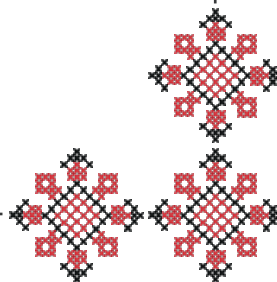
*****
Білий кальвіль — предтеча зими.
Повернись до дитячої практики:
теплу сніжку в долоні візьми
і поринь у духмяні галактики.

А під хвилями сонцеріки,
час ввібравши квітковою гамою,
чисто сохнуть до свят рушники,
так давно вже приручені мамою.

Двір — а чи листопадовий рай?
Геть позбувшись прищіпкових випасів,
світлотінню небачених зграй
линуть крізь перепони і приписи,

зберігаючи відстань руки
згідно із позахмарними рангами, —
рушники, рушники, рушники,
наче в крила поранені ангели.

Авторка
Людмила Живолуп

бачила якийсь рушник, який повсякденно висів на стінах.

Вона знала напам'ять узор кожного з них — до найменшої рисочки, а більшість може згадати і сьогодні. Можливо, саме це чарівне сплетіння відтінків, ліній і сенсів заклало в її душі те, що можна назвати прагненням творчості.

Вишиті рушники, які їй, уже дорослій, подарувала мама, тривалий час зберігалися просто як родинна реліквія. Але в якийсь момент Людмила вирішила — для рушників так природньо бути на стінах!.. І тепер у її квартирі міського зразка — Ейфелева вежа в обрамленні квіткової вишивки карамельних барв, рожеві маки, вишиті гладдю, бездоганно доповнюють картинний пейзаж, а мальовані і гаптовані бабусиними руками голуби прикрашають такий стильний вид на Монмартр.

Писати вірші Людмила почала у 8 років. На сьогодні вона — переможниця та лавреатка численних мистецьких конкурсів: Міжнародного літературного конкурсу «Коронація слова» та окремих конкурсів у його складі — «Дитяча Коронація», «Молода КороНація», «Гранд Коронація» (всього — 11 творчих перемог у цьому конкурсі), «Поетична зима Миколи

Фото з архіву Людмили Живолуп

Сомы», Міжнародної Корнійчукської премії, Всеукраїнського фестивалю імені Василя Скуратівського «До Василя!», Міжнародного фестивалю авторської поезії та пісні «SEVAMA фест», конкурсу «Чатує в століттях Чернеча гора» від літературно-мистецького журналу «Склянка Часу*Zeitglas», а також її твір увійшов до короткого списку та був відзначений симпатією журі в конкурсі віршованої казки для дітей «Казковий катрен».

Вона також є авторкою та перекладачкою у харківському видавництві «Ранок», багатьох публікацій у періодичній пресі й текстів низки пісенних творів.

Як переможець «Першого зимового конкурсу малої прози та поезії» від видавництва «Літвір» готує до друку власну поетичну збірку. Водночас є співавторкою колективних збірок «Квиток на Гелікон» та «До Григорія Савича».

А зовсім нещодавно, у квітні, відбулася презентація ще одного унікального зібрання під назвою «ШраМИ», виданого за підтримки Київської міської державної адміністрації, до якого також увійшли вірші Людмили Живолуп разом з поезією інших членів Київського літературного клубу (КЛК).

Твори антології, об'єднані такою сумною назвою, — про світ, зранений жахливою і нещадною війною, яка не перший рік триває в Україні.

...І зцілити нас у цьому можуть насамперед дві речі — поетичне слово і червоні та чорні хрестики древньої вишивки.

Авторка Надія Мизунець

СВІТЛО В КІНЦІ ТУНЕЛЮ: Спогади про перші дні війни в Києві та на Київщині

ЖІНКА

Жінка стояла, втупившись у темно-зелену площину. Це був щит мерзенного брудного кольору, яким у радянському Києві спаплюжили уславлену «золоту» цегляну кладку... Казеним зеленим фарбували все — будинки, паркани, урни... і цю загородку від імовірної ядерної загрози. Колір байдужості і завершення циклу.

— Проходьте! — сказав поліцейський.

— Куди проходити? — перепитала я, дивлячись у глуху поверхню.

— Ви в метро, чи як? — включився другий поліцейський, який щойно перевірив мій паспорт — киянка!

— У метро — механічно промовила я.

— То проходьте! Ось сюди, — і він показав на вузьку шпарину.

Вивіски на станції не було, як і взагалі всіх дороговказів по місту. Їх зняли, щоб дезорієнтувати ворога... Але я б відшукала її і без дороговказів — станція Поштова площа, яка стільки разів мене виручала у прогулянках містом. Вона вела нагору і завжди суттєво скорочувала шлях у верхне

місто моїм натомленим ногами. Зараз я мала поспішати до мами, з якою залишився мій син. Йому, у свою чергу, треба було їхати на чергування. Я вперше вирушила в місто після початку війни. Не могла полишити маму. Син відмовляв — небезпечно і краще тобі цього не бачити. Та як же не бачити... Я ж і хочу все це бачити! Бачити мій рідний Київ у цю скрушну годину, як він там? Я прийшла до Поштової як до освоєної колись інстаграмної локації — щоб зазняти, як квітнуть райські яблунки в підніжжі Фунікулера. Райські яблунки в оточеному Києві... Квіт уже опав... У мені нуртували слайдами чорний квадрат театру на Андріївському, їжаки і маленькі їжачки під ногами, перекреслені стрічками вікна — марний запобіжник від вибухів...

«Війна, клята війна!» — подумала я і почала втискатися у вузьку шпарину між забралом і гранітною стіною. Під ногами були рейки і провалля, подвійне забрало йшло в нахлост і треба було між ним пройти трохи боком, щоб врешті опинитися на станції метро. Я переживала, адже в мене не було готівки,

а банкомати не працювали. Але зморена неспанням і стресом чергова сказала, що метро безкоштовно! Я очікувала побачити людей, але на пероні було темно і моторошно порожньо. Десяток пасажирів на всю станцію. Вони чекали потяга, врядилася і я... Часу не було в усіх сенсах, табло також заніміло. Часу не було!

— Щойно пішов, — сказав мені чоловік у камуфляжі і кивнув головою в темну пашу тунелю.

Хвилини низалися в марудну нитку, і я почала розглядати своїх майбутніх супутників. Жінку з наплічником і двома величезними сумками. Бабусю з кравчучкою, на яку вона приладнала чорний згорблений пакет. Двох хлопців чомусь зі скейтами, але з юнаків ніби висотали ту звичну метушливу енергію забави... Минуло, мабуть, хвилин двадцять, поки я додумалася спитати у чергової — коли ж буде потяг.

— Через годину!

— Як через годину, як так?

— Зараз один потяг ходить по маршруту, чекаємо, коли повернеться і знову по цій гілці назад, тоді і сядуть пасажири...

— Але ж я бачила там світло в тунелі, думала, що потяг...

— Ні, там люди працюють. У нас тут з'явилася купа справ... — багатозначно мовила жінка.

У зворотній бік, сходами, через шпарину, погляд поліцейанта... На Володимирському узвозі вітер — тут завжди такий протяг, драматичні хмари над Річковим вокзалом і низка машин з запаленими фарами — така вимога. Попереду бачиш, що весь узвіз переділений слаломом бетонних блоків. «Мамо, краще б тобі цього не бачить!» Але жодна машина не зупиняється — небезпечно. Боже! Та в мене ж немає грошей. Як мені доїхати, доїгати, дібратися швидше. І раптом один таксист зупиняється.

— Подякуйте жіночці, вона зголосилася вас підібрати!

Я оглядаюся на жіночку. А вона — чорна! Чорна-чорна і виплала до самого осердя.

— До сина їду у військовий госпіталь, — схлипує вона, і відновлює свою материнську пісню. — Горе-горе...

Мене підвозять до ЦУМу і не беруть грошей, та їх і немає. Я відкриваю задні дверцята, обіймаю ту чорну жінку і з любов'ю, і з острахом. Під моїми руками пульсує, квилить, тріпоче оте «горе-горе».

ЧОЛОВІК

Чоловік стоїть і дивиться в чорну глуху загородку. Точніше, на щиті, в який він втупився, якесь дивне маркування англійською і невиразні жовті крапки. Чоловік намагається прочитати фразу, але кут зору обмежений і виходить лише безсенсовне LER...Знічев'я, змучений очікуванням, він починає повторювати «і вражою злою кров'ю Волю окропіте...» Це найголовніше зараз з його вірша, цитата з якого спить десь там, внизу, на п'єдесталі. Для загального огляду обрали іншу цитату, оптимістичнішу, але Тарас Шевченко знає ціну кожному рядочку зі свого «Заповіту».

Колись для мене стало одкровенням, що наш національний геній написав того програмного вірша у віці Христа — 33 роки. Саме тоді він приїхав до України з великою мрією — викладати в Університеті святого Володимира! Він сподівався, що йому таки вдасться побороти станові обмеження, стати рівним серед рівних. Точно так думали і мріяли тисячі студентів університету його імені. Ми переконані, що знання і вміння цінніше за гроші, що добро врешті-решт... Так, чи ні? Скільки фото зроблено біля підніжжя Тараса. І всі ми намагаємося дивитися на світ ніби його очима, під його ку-

том зору. І раптом я уявила. Це я стою у велетенській чорній коробці, скута щитами і чекаю... Що б я робила? Як дитина, поставлена в куток без провини, я б повторювала вірші. «І день іде, і ніч іде. І, голову схопивши в руки, дивуєшся, чому не йде Апостол правди і науки?»

Я почала фільмувати київські пам'ятники після того, як прочитала, що їх вирішили закрити щитами. Це був задум активістів і вони використовували технічні щити, з жовтими кругами. Виглядало так, ніби пам'ятник — це просто велика шафа і її зараз перевезуть у безпечніше місце. Вже потім прийшла ідея зробити на поверхні щитів абрис самого монумента. До речі, зовсім не дешева історія. Особливо химерним був Грушевський. Саме його мішкуватий обладунок наштовхнув на думку — закривати повністю і малювати на щитах реальний силует. Складна конфігурація вимагала забезпечити голову видатного історика окремими мішками. Вони виглядали дуже іронічно, повторюючи вуса й бороду в іншому масштабі. Те, що потрібно укривати пам'ятники, потім було доведено життям. Зараз щити Грушевського густо посічені вибухом, з якого почалися шалені ракетні атаки на столицю. Вибухом, який цілив у серце столиці — наш університет. І можливо, у батька нашої нації — Тараса Шевченка!...

Щоразу, вибираючись у місто для зйомок, думалося, що це якесь тимчасове явище і я конче маю його зафіксувати. З моїх відео мої колеги-студенти робили київський дайджест «Київ тримає удар». Самі ж мої монтажери були в найнеочікуваніших місцях. Маша в університетському бомбосховищі, Даша в селі, де лише на пагорбі можна було зловити інтернет, Влад — у містечку під Києвом, буквально на лінії зіткнення. Саме запакування пам'ятників стало основним сюжетом для наших роликів, адже знімати інші деталі міста було заборонено й небезпечно.

Усі скромні обладунки ставали скульптурами нового часу. Назву цього стилю я досі не придумала. Богдан Хмельницький обростав риштуванням поступово і на одному з етапів фільмування у мене вилучили відео. Гігантський жовто-блакитний тризуб на Святій Ользі горіла ціла команда волонтерів. У них розсипався пісок з мішків і його нагрібали лопатами. Це було, наче гвіздком по склу. Потім хлопчина в патріотичному худі виліз на гору з мішків і так зробив фотосесію. Біля Миколи Лисенка на мішки поклали квіти в день його ювілею. Мабуть, найдраматичнішим був момент, коли я підійшла до Святого Володимира. Нижню частину — стилобат закрили щитами, але дістатися до Володимира було

важко, тому альпіністи загорнули його велетенським зеленим плащем. Плащ роздувався на вітрі, створюючи ефект якогось трагічного янгола.

— І де нас покажуть? — жартує хлопчина з команди, яка ставить щити на Ярослава Мудрого.

— На ютубі, проєкт ЖИВЕ МІСТО, — теж сміюся я. Але між тим бачу, що цю історичну «запаковку» фіксую лише я. Ніякого іншого медійного супроводу події немає. Але ці відео і фото мені видаються неймовірно важливими, бо я задумала, зареклася — дочекатися і зафільмувати, як їх будуть звільняти від цих чорних кожухів.

Але що ж Шевченко? Я щоразу іду до нього і бачу, що він не закритий... Щоразу фотографую і в мені наростає тривога. Невже він так і залишиться без своїх військових обладунків. Одного дня переможно дзвонить син, який на той час працював оператором для міжнародного каналу Альджазіра і постійно моніторив місто.

— Мамо, є! Я сфоткав тобі Шевченка. Його закрили!

— Хух, — видихаю я. — Дочекалася...

— Хух, — видихає Тарас Григорович і переводить погляд з незрозумілого LER на оптимістичну жовту пляму на чорному фоні щита. — Дочекалися б — «і вражою злою кров'ю Волю окропіте!».

ДІТИ

Діти. Вони стоять побравшись за руки. Ми не бачимо їхніх облич — лише потилиці. Але бачимо — куди вони дивляться! Ні, не на слоган — «Більше сирен на одну академічну годину!» чи там «Хочу в евакуацію!» Вони дивляться на... намальоване серце. По серцю і по всьому навколо розкидані осколки розбитих вікон їхньої школи. Я нахилиюся, струшую уламки, скло, попіл і піднімаю дитячі малюнки з підлоги. Цей мій улюблений малюнок демонструє медійні тренди — людина спиною до глядача. Але ми дивимося на світ її поглядом! Діти майстерні, вони гарно відчують сучасні тенденції.

Школа, в яку я потрапила, вже стала легендою. Одна з перших, яку побачив світ після звільнення Київщини. Спочатку в школу збіглися діти — вважали, що вона найбезпечніша. З підвалу учнів вивезли шкільними автобусами по трасі, яка вже прострілювалася наскрізь. По школі прицільно і методично стріляли рашисти. Перед цим зайшли в Бузову і розпитували — чи це ліцей, чи це школа. Така вона була гарна! Так, в руках у них були орієнтири і карти, вони готувалися... Школу відремонтували за рік до повномасштабного вторгнення. У ній все було найсучасніше — безкоштовний вайфай, планшети

для кожного викладача, смарт-дошки в класах, модульні меблі для першачків і навіть їдальня з обладнанням за програмою здорової їжі від Євгена Клопотенка... Стеля, стеля висіла оплавленими сталактитами панелей. А по підлозі пройшла глибока борозна від снаряду, наче слід якогось сатанинського молоха!

Ректор університету, в якому я працюю, Віктор Огнев'юк (**Пед.: нині покійний**) запросив відзняти школу. Він мешкав неподалік і з перших днів пішов у Тероборону. Його, колишнього директора школи, педагога настільки вразило варварське знищення школи, що він вирішив організувати збір на її відновлення. Так я з сином-оператором опинилася в Бузовій. Ми ходили школою і під ногами в нас хрустіли кістки колишньої школи, мрії про комфорт і модернізацію, про нові методи навчання, про те, що і в селі можна дати дітям достойну освіту... все то зібране по крихтах пішло прахом!

— Важко приходити сюди, щоразу накатують сльози, — каже директор Сергій Харитончик. — Він відкрив мені двері і в кадрі окригавлена рука — поранився, коли розгрібав завали.

Піднімаємося в колишню гордість школи — комп'ютерний клас. Таке враження, що я десь у альтернативній реальності — переді мною пустеля! Вибух «об'єднав» два сусідні кабінети

і вони вигоріли вщент. Чорна поверхня, всипана сивим попелом, вогонь створив на стіні графіті, розчитати які не дано людині зі здоровим глуздом. Бо це — поза межами! Столи згоріли до тла, осипавшись додолу якимись залишками комп'ютерного начиння. І тільки металеві остови стільців вціліли і утворили хребет якоїсь праісторичної риби-ни. Вона теж поза часом, запліла з іншого світу, логіку якого не прозирнути через чорні глибини.

Я скажу крамольну думку, але я б не відновлювала цю школу, а зробила б з неї музей. Усе приміщення перетворила на Меморіал на згадку про знищені українські школи, клуби, театри, бібліотеки... Поруч я звела б нову школу. Мабуть, вона буде значно меншою, бо мільйони дітей полишили Україну разом з мамами.

— Вигнанці! — Так правильно нас називати, сказала мені одна з жінок-емігрантів, з якою я зустрілася під час своєї подорожі Європою.

Я таки зробила разом з колегами такий меморіал, але він не реальна споруда, а віртуальна! Це віртуальний Музей «Діти проти війни». Тут у віртуальному просторі зроблено макет Бузівської школи. Школа — це лише частинка проєкту, бо він покликаний зібрати творчість дітей воєнного часу і продемонструвати роботи дітей у віртуальних оболонках, які відтворюють простори, де

вони творили. Наші зали носять промовисті назви — НЕЗЛАМНА ШКОЛА, БОМБОСХОВИЩЕ ДЛЯ ЯНГОЛІВ та ПОТЯГ НАДІЇ. Уже зібрано багато історій, малюнків та артефактів. Це і шкільні дзвіночки, цілий шкільний автобус у 3D, загублені іграшки і навіть паперові циліндри на підвіконні, які очікують свого виходу у виставі!

— Я колись відкривала приміщення цієї школи з дзвіночком і от через стільки років побачити її такою... — не стримує сліз завуч Бузівської школи і колишня її випускниця Любов Ільченко. — Ми маємо відновити її. Мені все болить, але найбільше оті сліпи, вибиті вікна.

Школа в нашому віртуальному музеї оживає також. На стінах з'являються малюнки, через розбиті вікна в її чорноту просочується весняна зелень і золоте світло. Воно освітлює центральну сцену — відновлені стільці поставлено колом, посередині величезна бомба, яка пронизала підлогу. За задумом художників, тут має розміститися віртуальний трибунал, який діти учинять над військовою та її винуватцями. На стіні, серед інших, врятований мною малюнок. Діти, які побралися за руки і дивляться на серце. Припорошене фільтрами безжальної війни, воно рожевіє таємним світлом любові. Світлом, яке прозирає до нас в кінці тунелю. ■

Авторка Мар'яна Ангелова,
журналіст, автор проєкту «ДІТИ ПРОТИ ВІЙНИ»
Фото Мар'яни Ангелової

Андрій Кокотюха — сучасний український письменник-белетрист. Він пише романи, детективи, дитячі історії тощо. Працює переважно в жанрі детективу й трилера. Його твори завжди вражають захопливим сюжетом та динамікою.

Він — автор понад 40 книжок для дорослих та дітей, володар багатьох премій та почесних нагород, серед яких декілька номінацій «Коронації слова». Окрім творів письменника екранізовано.

Його висловлювання в соцмережах, зокрема, щодо фемінітивів, часто викликають шквал обговорень, тримаючи його ім'я на слуху.

Андрій КОКОТЮХА: «Місце сили — моє робоче місце»

Ми зустрілися з Андрієм, щоб поговорити про його книжки, кризи, війну і загалом про українського читача.

Скажіть, як повномасштабна війна вплинула на Ваше життя і письменницьку діяльність?

Для мене війна почалася не 24.02.2022 року, а 01.03.2014, якщо взагалі не з першого вбивства на Майдані. Жодні події, які несуть руйнацію, горе і смерть, не можуть вплинути позитивно. Інша річ, від 2014 року видавці почали замовляти, а читачі — більше купувати книжки українською мовою, що наповнені українським контекстом. До того часу я писав російською також, і тиражі в Україні були в 10 разів більші.

«Я не займаюся творчістю. Я ремісник, працюю щодня».

Що дуже дивно: один і той самий автор, а аудиторії не перетинаються в межах однієї країни. Протягом березня 2022 року не знав, чи взагалі книжки будуть комусь потрібні. Але в квітні видавці вже поновили і роботу, і замовлення. Додруковують зараз навіть частіше.

Як письменник Ви відомі передовсім своїми детективними, історичними, кримінальними романами, повістями

та оповіданнями. Розкажіть, книжки яких жанрів ви самі найбільше любите читати?

Що пишу — те й читаю. Бажано, щоб це був усе ж таки або чоловічий контент і контекст, або — чоловічий стиль. Люблю нуари, «чорні романи».

Яку книжку Ви прочитали востаннє? Які у Вас враження?

Маю надію, що читаю щодня не востаннє, попри російську ракетну загрозу.

Які автори вплинули на формування Вашого авторського стилю?

Микола Гоголь — український автор, хто б що не казав. Чарльз Буковські, Сергій Довлатов, автор «чорних романів» Раймонд Чандлер. Загалом якщо автор мені подобається, беру в нього щось корисне.

Розкажіть, де Ви надихаєтесь на написання таких крутих книжок? Можливо, у вас є якесь місце сили?

Читати щодня, мати сформовані смаки, розуміти свою аудиторію і працювати для неї, не заходити на чужі території, якщо не маєш на те здібностей — ось і вся сила. Місце сили — моє робоче місце.

Чи траплялася з Вами творча криза? Як Вам вдавалось із нею впоратись?

Ні, не траплялася. Якщо є криза — хіба фінансова. Або ось політична, соціальна, суспільна, гуманітарна в моїй країні. Не творча, бо я не займаюся

творчістю. Я ремісник, працюю щодня.

Взагалі як Ви вважаєте, є майбутнє у паперових книжок чи електронні незабаром їх зовсім витіснять?

Мені все одно, які книжки люди читають. Головне — аби платили за них. Чи ходили в бібліотеку, де вже заплатили за право користуватися книжками безкоштовно. Аудіокниги теж стосується. Майбутнє — лише за читачами і за бізнесом.

«Протягом березня 2022 року не знав, чи взагалі книжки будуть комусь потрібні».

Я нещодавно прочитала Вашу свіжу статтю «Чому фільм «Какая різниця» радять дивитися спікеру Верховної Ради» на «Детектор медіа». І маю до Вас таке запитання: чи є у Вашому оточенні зараз адепти «какой різниці» і «а смисла»? Якщо так, то як Ви з ними комунікуєте, чи намагаєтесь їх якось переконати, напоумити?

У моєму ближньому колі таких немає. Але в колі соцмереж — навіть дуже багато. Бо я не хочу себе обдурювати і хочу бачити реальну картину світу.

Опишіть буквально кількома словами українського читача до 24-го лютого 2022 року і зараз. Чи змінились його

читацькі вподобання? Чи став він менше читати?

Ті, хто лишився в Україні, менше не читають. Ті, хто виїхав, уже не читачі, бо не можуть вільно купити книжку в Україні. Особливо сумно, що батьки з можливостями вивезли дітей. Мають право — але саме вони не купували книжки дітям.

«Майбутнє книг — лише за читачами і за бізнесом».

На своїй сторінці у фейсбуці Ви нещодавно анонсували, що скоро вийде Ваша нова книжка — ретро-роман «Вабанк у Харкові». Якщо не секрет, чи могли б Ви привідкрити завісу, про що і для кого буде ця книжка?

Є такий напрямок: «історії про пограбування банків». Наприклад, серія про Паркера Річарда Старка чи «Прощавай, поліцейський» Ноеля Калефа. В Україні практично не представлені такі твори. Хоча є кілька фільмів різної якості. Це ретро-роман про те, як українець і поляк в останні місяці існування російської імперії пограбували в Харкові російський банк. І обдурили поліцію та бандитів. Проте я в жодному разі не прихильник пограбувань. Хіба що треба забрати щось у росіян своє, це святе, і зовсім не виглядатиме грабунком.

Розмовляла Софія Молодід

Вечірній Київ

У Київському столичному університеті імені Бориса Грінченка триває підготовка до вступної кампанії

Початок літа – по-справжньому гаряча пора для абітурієнтів. Бо вирішується майбутнє вчорашніх старшокласників, і загалом певним чином йдеться про майбутнє молодих киян, які обирають собі професію. У столиці є сучасний університет європейського рівня – **Київський столичний університет імені Бориса Грінченка**, який цілком може задовольнити всі найвибагливі потреби. Тож читайте й обирайте!

У квітні Вчена рада Київського столичного університету імені Бориса Грінченка затвердила Правила прийому до Університету в 2024 році. Протягом 07-29 травня здійснювалася реєстрація на ЄВІ/ЄФВВ для охочих цього року вступати до магістратури й аспірантури. А вже 01 липня розпочнеться реєстрація електронних кабінетів вступників.

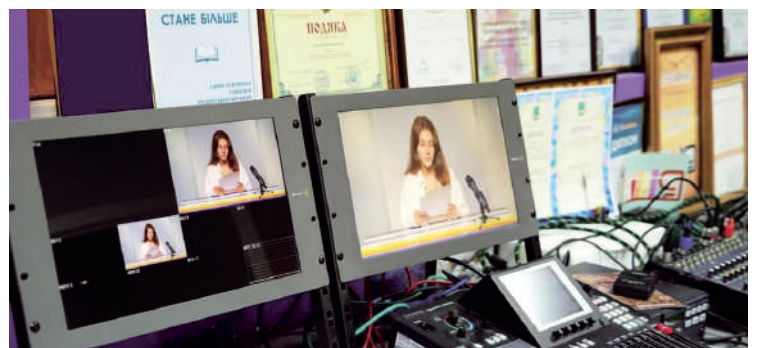
Університет Грінченка постійно працює над якісним забезпеченням підготовки майбутніх фахівців і пропонує нові можливості для вступників. Так, столичний ЗВО цього року пропонує вступникам 54 бакалаврські освітні програми, 56 — магістерських програм, 14 — для здобуття ступеня доктора філософії, 5 — доктора наук і 12 — для підготовки фахових молодших бакалаврів у Фаховому коледжі «Універсум». Перелік освітніх програм, на які здійснюватиметься набір, попов-

нився кількома новими бакалаврськими програмами, зокрема «Медіапродюсування», «Маркетинг та цифрові комунікації», «Мова і література (корейська)», «Акторське мистецтво драматичного театру і кіно», «Соціальна психологія», магістерськими програмами «Сімейна психологія» та «Комунікаційний дизайн і територіальна айдентика».

Із особливостями цього року вступу до Київського столичного університету імені Бориса Грінченка, строками прийому заяв і документів, конкурсного відбору та зарахування на навчання можна ознайомитися на офіційному вебсайті закладу в розділі «Вступникам» <https://kubg.edu.ua/informatsiya/vstupnikam/pravyla-priyomu/494-pravyla-priyomu-2024.html>

Джерело:

НМЦ інформаційно-рекламної та профорієнтаційної діяльності

Університет Грінченка запустив подкаст для абітурієнтів «Жартوما-серйозно» про особливості вступу, переваги та перспективи навчання в цьому закладі вищої освіти. Гостями виступають викладачі та студенти, які діляться своїм досвідом і думками в дружній атмосфері та доступній формі.

Рішення Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення:
№1338 від 25.04.2024
про реєстрацію Київського столичного університету імені Бориса Грінченка суб'єктом у сфері друкованих медіа.

Випуск друкованої версії газети «Вечірній Київ» підготовлено редколегією факультету журналістики та надруковано в НМЦ видавничої діяльності Київського столичного університету імені Бориса Грінченка.

При передруку посилання на «Вечірній Київ» обов'язкове. У газеті використані деякі фото з відкритих джерел.

Наклад: 1000 пр. Зам. № 4-28

Головний редактор

Тамара КУЦАЙ

Редактори рубрик:

Олена ДАНИЛІНА,
Роман РАТУШНИЙ,
Мар'яна АНГЕЛОВА

Літературні редактори:

Тетяна ВИДАЙЧУК,
Тетяна ФАЙЧУК, Надія ФІГОЛЬ

Дизайнер-верстальник:

Ольга ГОЛОВКО

Адреса редакції:

вул. Левка Лук'яненка, 13-Б,
каб. 105. м. Київ, Україна,
04212.

Телефон: (044) 485-21-62

E-mail: fj@kubg.edu.ua

Редакція не несе відповідальності за зміст статей та може не поділяти думку автора.